

Koira-avusteisen työskentelyn perehdytysopas lastensuojelun sijaishuollon yksikön ohjaajille

Maija Montonen

Opinnäytetyö, AMK

Joulukuu 2024

Sosionomin tutkinto-ohjelma (AMK)

Montonen, Maija

Koira-avusteisen työskentelyn perehdytysopas lastensuojelun sijaishuollon yksikön ohjaajille

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Joulukuu 2024, 43 sivua.

Sosionomin tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö AMK.

Julkaisun kieli: suomi

Julkaisulupa avoimessa verkossa: kyllä

Tiivistelmä

Kiinnostus eläinten avulla aikaan saatavista hyvinvointivaikutuksista on julkisessa keskustelussa ja tutkimuksessa kasvava ilmiö, erityisesti sosiaali-, terveys- ja kasvatusaloilla. Koira-avusteinen työskentely osana asiakkaan kasvatus- ja kuntoutusprosessia on yksi Green Care -toimintatavan työskentelymuoto. Koira-avusteista työskentelyä sijoitettujen lasten hyvinvoinnin tukemisen näkökulmasta ei ole kuitenkaan vielä tutkittu kovin kattavasti. Koira-avusteiselle työskentelylle ei myöskään ole olemassa lainsäädännöllistä määrittystä, joten työskentelymuodon ammattieettinen pohdinta on oleellista.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää koira-avusteista työskentelyä asiakastyön menetelmänä valtakunnallisen lastensuojelun toimijan sijaishuoltoyksikön toimeksiannosta. Henkilöstölle suunnatun kyselyn avulla selvitettiin koira-avusteisen työskentelyn hyvinvointivaikutuksia yksikköön sijoitettuihin lapsiin sekä tunnesäätelyn tukemisen mahdollisuuksia heidän kanssaan työskentelyyn. Lisäksi kartoitettiin, miten työskentelyä voidaan toteuttaa laadukkaasti ja ammattimaisesti käytännössä. Opinnäytetyön lopputuloksena syntyi perehdytysopas yksikön ohjaajien käyttöön.

Opinnäytetyö toteutettiin tutkimuksellisenä kehittämistyönä. Sähköinen kyselyaineisto, johon saatiin 10 vastausta, käsiteltiin Webropol raportointityökalun ja aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Opinnäytetyön tuloksista nousi esiin, että koira-avusteisella työskentelyllä voidaan saavuttaa positiivisia hyvinvointivaikutuksia ja koira voi toimia tunnesäätelyä tukevana tekijänä, jos lapsi pitää koirista ja niiden läsnäolosta. Laadukas työskentely vaatii toteutuakseen yhteisen toimintasuunnitelman, yksilöllisesti suhteutetut tavoitteet ja työyhteisön tuen.

Toimeksiantaja piti perehdytysopasta selkeänä ja hyödyllisenä ja sen avulla koira-avusteista työskentelyä yksikössä voidaan mahdollisesti kehittää eteenpäin. Aiheeseen tarvitaan kuitenkin lisää tutkimusta luotettavuuden parantamiseksi ja tulevaisuudessa lasten osallistaminen toiminnan kehittämiseen voi antaa työskentelyyn monipuolisemman näkökulman.

Avainsanat (asiasanat)

Green Care, eläinavusteisuus, koira-avusteisuus, lastensuojelu, sijaishuolto, hyvinvointi, tunnesäätely.

Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)

Liite 3 on salassa pidettävä sisällysluetteloa lukuun ottamatta, ja se on poistettu julkisesta työstä. Salassapidon peruste on Julkisuuslain 621/1999 24§, kohta 17, yrityksen liike- tai ammattisalaisuus. Salassapitoaika on viisitoista (15) vuotta, salassapito päättyy 31.12.2039.

Montonen, Maija

Orientation guide to Dog-Assisted work for child welfare foster care unit counselors

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, December 2024, 43 pages.

Bachelor's Degree Programme in Social Services. Bachelor's thesis.

Permission for open access publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

Interest in the welfare effects of animals is a growing phenomenon in public debate and research, especially in the fields of social welfare, health and education. Dog-assisted work as part of the customer's education and rehabilitation process is one form of working in the Green Care way of working. However, dog-assisted work from the point of view of supporting the well-being of children in foster care has not yet been studied very comprehensively. There is also no legal definition for dog-assisted working, so an ethical consideration of working is essential.

The aim of the thesis was to develop dog-assisted working as a method of customer work on behalf of the national foster care unit. With the help of a survey aimed at personnel, the well-being effects of dog-assisted work on children placed in the unit and the possibilities of supporting emotional regulation when working with them were investigated. In addition, it was mapped out how work can be carried out in a high-quality and professional manner in practice. As a result of the thesis, an orientation guide was created for use by the unit's work community.

The thesis was implemented as research-based development work. The electronic survey data, which received 10 responses, was processed using the Webropol reporting tool and data-driven content analysis. The results of the thesis revealed that positive well-being effects can be achieved by dog-assisted work and that a dog can act as a supporting factor in emotional regulation if the child likes dogs and their presence. High-quality work requires a joint action plan, individually proportioned goals, and the support of the work community in order to be realized.

The client thought the orientation guide was clear and useful, and with its help dog-assisted working in one-on-one work can possibly be developed further. However, more research is needed on the topic to improve reliability, and in the future, involving children in the development of activities can give the work a more versatile perspective.

Keywords/tags

Green Care, animal-assisted, dog-assisted, child protection, foster care, well-being, emotional regulation.

Miscellaneous

Annex 3 is to be kept confidential except for the table of contents, and it has been removed from public work. The basis of secrecy is according to Section 24 (17) of the Publicity Act 621/1999, concerning a company's business or professional secrecy. The confidentiality period is fifteen (15) years and ends on December 31, 2039.

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Lastensuojelun sijaishuolto ja lasten hyvinvointi	5
2.1	Lastensuojelun sijaishuolto	5
2.2	Lasten tunnesäätelyn kehittyminen ja haasteet	6
2.3	Sijoitettujen lasten hyvinvointi	8
3	Koira-avusteinen työskentely osana ammatillista Green Care -toimintaa	10
3.1	Koiran ja ihmisen välinen suhde	10
3.2	Green Care.....	11
3.3	Eläinavusteisen työskentelyn hyvinvointivaikutukset	13
3.4	Koira-avusteisen työskentelyn lähtökohtia.....	15
3.5	Koira-avusteisen työskentelyn haasteet ja riskit	18
4	Opinnäytetyön tavoitteet ja tarkoitus	19
5	Opinnäytetyön toteutus	20
5.1	Toteutusvaihe.....	20
5.2	Menetelmä	21
5.3	Aineistonkeruu	22
5.4	Aineistonanalyysi.....	23
5.5	Eettisyys ja luotettavuus	26
6	Opinnäytetyön tulokset	28
6.1	Kokemukset työskentelyn nykytilasta ja hyödyllisyydestä	28
6.2	Lasten hyvinvoinnin tukeminen	30
6.3	Kognitiivisten toimintojen ja tunnesäätelyn tukeminen.....	30
6.4	Koira-avusteiset työskentelymenetelmät ja työskentelyn haasteet	32
6.5	Toiminnan organisointi, laadun varmistaminen ja asiakkaan näkökulma.....	33
6.6	Työskentelyssä käytettävän koiran ominaisuudet.....	34
7	Koira-avusteisen työskentelyn perehdytysopas	35
8	Pohdinta	36
	Lähteet	40
	Liitteet	44
	Liite 1. Saatekirje	44
	Liite 2. Kysely.....	45
	Liite 3. Perehdytysoppaan sisällysluettelo	49

Kuviot

Kuvio 1. Opinnäytetyöprosessin etenemisen vaiheet.	20
Kuvio 2. Aineiston ryhmittely ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta.....	25
Kuvio 3. Aineiston ryhmittely toisen tutkimuskysymyksen osalta.	26
Kuvio 4. Kokemukset koira-avusteisen työskentelyn nykytilasta.	29
Kuvio 5. Koira-avusteisen työskentelyn hyödyllisyyden kokemukset.	30
Kuvio 6. Kokemukset koira-avusteisen työskentelyn tehokkuudesta lasten tunnesäätelyn tukemisessa.....	32

1 Johdanto

Ihmisten ja eläinten, mukaan lukien koiran välinen yhteys on ollut osa kulttuuriamme jo muinaisista ajoista lähtien. Aluksi koirat olivat lähinnä hyötyeläimiä, jotka toimivat ihmisten apuna erilaisissa työtehtävissä ja villieläinten metsästyksessä. (Langinvainio 2016, 8–9.) Vuosituhansien aikana koira on kesyynyt arvokkaaksi lemmikiksi ja koiran emotionaalinen ja sosiaalinen merkitys ihmisen hyvinvoinnille on kasvattanut merkitystään (Ervast & Raukola-Lindblom 2023, 14).

Eläinten hyvinvointivaikutuksia ihmiselle on tutkittu paljon. Jo 1700-luvulta on esitetty kuvauksia eläinten tärkeästä roolista lasten tunteiden kehittämisessä. Eläinten hyödyntäminen esimerkiksi mielenterveyshäiriöiden hoidossa sairaaloissa on alkanut jo 1800-luvulla. 1960-luvun tietämällä eläinten hyödyntäminen terapiakäytössä lähti kasvuun, jatkuen aina nykypäiviin saakka. (Ervast & Raukola-Lindblom 2023, 14.)

Tänä päivänä koira on Suomen yleisin lemmikki ja niitä arvioidaan olevan Suomessa noin 800 000 (Koirat n.d.). Useimmat koirat ovat omistajalleen lemmikin asemassa seuralaisena ja perheenjäsenenä. Koiria kuitenkin hyödynnetään paljon myös erilaisissa tehtävissä. Opaskoirat toimivat näkö- ja liikuntarajoitteisten apureina, poliisikoirat poliisin työparina kentällä, tulli- ja rajakoirat auttavat turvallisuus- ja valvontatehtävissä jne. Lisäksi koirien hyödyntäminen erityisesti sosiaali-, terveys- ja kasvatusaloilla on noussut 2000-luvulla kasvuun, kun tietoisuus koirien avulla saavutettavista hyvinvointivaikutuksista on lisääntynyt ja koira-avusteinen työskentely on alkanut herättää suurta kiinnostusta. (Hautamäki, Ramadan, Vilhunen 2021, 8–9.) Koiria hyödynnetään esimerkiksi terapia-koirina vastaanotoilla, kuntoutuskoirina ohjaajan työparina, koulukoirina opetusluokassa, lukukoirina kirjastoissa ja kaverikoirina ennaltaehkäisevässä työssä (Hyötykoirat n.d.).

Kiinnostuksesta koira-avusteista työskentelyä kohtaan kertoo myös se, että etenkin viimeisen 15 vuoden aikana Suomeen on perustettu useita yhdistyksiä, jotka tarjoavat työskentelyyn liittyvää tietoutta ja koulutusta niin ammattilaisille, kuin muillekin aiheesta kiinnostuneille. Esimerkiksi Koirat kasvatus ja kuntoutustyössä ry:n toiminnan tavoitteena on kehittää koira-avusteista työskentelyä, lisätä tietoutta aiheesta ja yhdistää ammattilaisia kasvatus-, kuntoutus- ja sosiaalialoilla. Koira-avusteiseen työskentelyyn liittyviä täydennyskoulutuksia on tarjolla useiden eri toimijoiden

kautta ja esimerkiksi Jyväskylän ammattikorkeakoulun tarjoamat koira-avusteisuuteen liittyvät täydennyskurssit ovat olleet erityisen suosittuja ja suuren kysynnän vuoksi kurssitarjontaa on joinakin vuosina jopa jouduttu lisäämään (Thurén n.d.).

Opinnäytetyön toimeksiantajana on valtakunnallisen lastensuojelun toimijan sijaishuoltoyksikkö. Yksikkö on 7-paikkainen ja suunnattu kaiken ikäisille lapsille ja nuorille, pääsääntöisesti asiakas-kunta kuitenkin koostuu ala- ja yläkouluikaisista. Yksikkö tarjoaa lastensuojelullista sijaishuoltoa psyykkisesti oireileville tai haasteellisissa/vaikeissa elämäntilanteissa oleville lapsille. Yksikössä painottuu turvallinen kasvuympäristö ja kodinomaisuus ja se tarjoaa moniammatillista erityisosaamista, kuten neuropsykiatrista valmennusta. Yksikön työskentelymalliin kuuluu myös vahva psykiatrinen osaaminen ja kiintymyssuhdetyöskentely.

Opinnäytetyön tarve nousi esiin työelämästä. Toimeksiantajan yksikössä on toteutettu yhtenä asiakastyön menetelmänä koira-avusteista työskentelyä, mutta toiminta on jäänyt hajanaiseksi ja siltä on puuttunut selkeät toimintamallit. Näin ollen tämän opinnäytetyön, joka toteutettiin tutkimuksellisenä kehittämistyönä, oli tarkoitus keskittyä koira-avusteisen työskentelymallin kehittämiseen ja koira-avusteisen työskentelymenetelmän konkreettiseen käyttöön yksikössä, perehdytysoppaan avulla. Tarkoituksena oli selvittää, miten koira-avusteista työskentelyä voidaan toteuttaa tavoitteellisesti ja johdonmukaisesti lasten hyvinvoinnin ja tunnesäätelyn tukemisen näkökulmasta. Työn teoreettinen viitekehys antaa pohjakäsityksen tutkittavasta ilmiöstä, mutta yksikön henkilökunnalle kohdennetulla sähköisellä kyselyllä pyrittiin laadullisia tutkimusmenetelmiä hyödyntäen saamaan esiin koira-avusteiseen työskentelyyn liittyviä kokemuksia ja kehittämistarpeita yksikössä.

Opinnäytetyön lopputuloksena syntyi koira-avusteisen työskentelyn perehdytysopas ohjaajien käyttöön. Perehdytysoppaassa kuvataan lyhyesti koira-avusteisen työskentelyn teoriaa ja hyvinvointihyötyjä sekä luodaan toiminnalle selkeät toimintamallit yhteistyössä toimeksiantajan kanssa. Perehdytysoppaan sisältö on salassa pidettävä 15 vuoden ajan, eikä sitä sen vuoksi esitellä yksityiskohtaisesti tässä opinnäytetyössä.

2 Lastensuojelun sijaishuolto ja lasten hyvinvointi

Tässä luvussa kuvataan lastensuojelun sijaishuoltoa ja sen tarkoitusta, tutustutaan lasten tunte säätelyn kehittymiseen ja haasteisiin sekä siihen, mitkä asiat ovat merkityksellisiä lasten hyvinvointia tarkastellessa.

Arkikielessä usein puhutaan sijoitetuista lapsista ja nuorista, joista ensimmäisellä yleensä viitataan alakouluikäiseen tai nuorempaan lapseen ja nuorella taas yläkouluikäiseen tai vanhempaan, kuitenkin alle 18-vuotiaaseen lapseen. Tässä opinnäytetyössä käytetään jatkossa selkeyden vuoksi kaikista alle 18-vuotiaista termiä lapsi, kuten lastensuojelulaki termin määrittelee (L13.4.2007/417).

2.1 Lastensuojelun sijaishuolto

Lastensuojelulaki turvaa lapsen oikeuksia ja keskeistä siinä on lapsen oikeus turvalliseen kasvu ympäristöön, tasapainoiseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Vastuu lapsen hyvinvoinnista on ensisijaisesti vanhemmilla tai muilla huoltajilla, mutta lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten tehtävä on tukea heitä tarpeen vaatiessa. Avohuollon tukitoimia tulee järjestää viipymättä, kun lastensuojelun tarve on todettu ja lapsi on lastensuojelun asiakkaana. Tukitoimet toteutetaan yhteistyössä lapsen, vanhempien ja muiden hoitovastuussa olevien henkilöiden kanssa. (L13.4.2007/417.)

Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella, esimerkiksi perhehoitona, laitoshoidona tai muulla lapsen tarpeen edellyttämällä tavalla. Lapsen turvallisuuden ja kehityksen turvaamiseksi lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena, kiireellisesti tai huostaanoton kautta. Sijaishuolto tulee järjestää viivytyksettä, jos lapsen etu sitä vaatii.

(L13.4.2007/417.) Sijaishuollolla turvataan lapsen painavia perus- ja ihmisoikeuksia. Lapsi voidaan erottaa vanhemmistaan vain, jos se on välttämätöntä ja lapsen edun mukaista. Sijoittamisella turvataan lapsen hyvinvointia tilanteissa, joissa lapsi on välittömässä vaarassa joko oman käyttöksensä tai huolenpidon puutteen vuoksi. (Araneva 2022, 297.)

THL:n lastensuojelun tilastoraportin mukaan vuonna 2023 kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia oli noin 17 300. Lapsista 3840 sijoitettiin kodin puolelle ensimmäistä kertaa. Vuonna 2023 kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten sijoitusten kestot vaihtelivat merkittävästi. Neljännes lapsista oli sijoitettuna alle 7 kuukautta, kun taas neljännes oli ollut sijoitettuna yli 6 vuotta. Lisäksi noin kolmasosa lapsista oli ollut sijoitettuna vähintään puolet elämästään. Sijoitusten kestot pysyvät vuosittain melko vakaina. (Forsell & Kuoppala 2024.)

Lasten sijoitusten ja huostaanoton taustalla olevia syitä ei kerätä Suomessa systemaattisesti. Taustalla voi olla vaikuttavina tekijöinä mm. perheen matala sosioekonominen asema, mielenterveys- ja päihdeongelmia sekä uupumista tai yksinhuoltajuus. Lapsi on saattanut kohdata kotona kaltoin-kohtelua ja väkivaltaa. Tunne-elämän ja käyttäytymisen haasteet, karkailu ja koulunkäymättömyys sekä väkivaltainen ja rikollinen käyttäytyminen ovat esimerkkejä, joita lapsella itsellään voi esiintyä. Sijaishuollon aikana lapsella voi olla riski ajautua hyväksikäytön kohteeksi ja myös itsetuhoisuutta esiintyy. (Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti 2020, 11–12.) Myös HuosTa -tutkimushankkeen (2014–2015) päätuloksissa, jonka avulla selvitettiin mm. huostaanotettujen lapsien taustoja, nousi esiin koulunkäynnin ja opiskelun haasteet, jopa puolella lapsista esiintyi koulunkäynnin haasteita paljon. Tulosten mukaan kahdella kolmesta lapsesta esiintyi mielenterveysongelmia tai psyykkistä oireilua ja yli 40 %:lla lapsista esiintyi myös väkivaltaisuutta. (Heino, Hyry, Ikäheimo, Kuronen & Rajala 2016, 72–74.) Oli siis perusteltua keskittyä tässä opinnäytetyössä siihen, miten koira-avusteisella työskentelyllä voidaan vaikuttaa lasten tunnesäätelyyn.

Myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttaman tutkimuksen mukaan sijoitetuilla lapsilla esiintyy kotona asuviin lapsiin verrattuna huomattavasti enemmän mielenterveysongelmia, kuten masennus-, ahdistus-, uhmakkuus- ja käytöshäiriöitä sekä neuropsykiatrisia haasteita (esim. ADHD). Lisäksi itsetuhoinen käyttäytyminen on yleistä. (Gyllenberg, Heino, Keski-Säntti, Kääriälä, Pekkarinen, Ristikari, Sorander & Sund 2021.)

2.2 Lasten tunnesäätelyn kehittyminen ja haasteet

Ihmisen tunteilla kuvataan olevan kolme ulottuvuutta. Fyysinen ulottuvuus kuvastaa esimerkiksi tuntemiamme tunnereaktioita kehossamme, ja nämä tuntemukset auttavat ihmistä toimimaan

tietyin tavoin eri tilanteissa, esimerkiksi vaaran uhatessa. Psykkiseen ulottuvuuteen kuuluu tunteet, kognitiiviset toiminnat ja motiivit, jotka vaikuttavat vahvasti toinen toisiinsa. Sosiaalinen ulottuvuus taas liittyy sosiaalisen vuorovaikutuksen säätelyyn, mikä on iso osa psyykkistä toimintaamme. (Seppänen 2021.)

Kaikki ihmiset, niin lapset kuin aikuiset, kokevat tunteita eri tavoin. Tunteiden herkkyys ja voimakkuus vaihtelevat yksilöittäin, mikä näkyy erilaisina reaktioina. Joillekin pienetkin ärsykkeet, kuten toisen ihmisen kasvojen ilme, voivat aiheuttaa voimakkaan tunteen, kun taas toisille ne eivät herätä mitään reaktiota. Tunneherkkyttä on eri asteista ja jokainen kokee sen eri tavoin. Tunteiden säätelyn vaikeudesta puhutaan silloin, kun voimakkaita, tuskallisia tunteita kokee paljon eikä kykene niitä itse säätelyyn. (Häkkinen, Koivisto, Ryhänen, Sadeniemi & Tsokkinen 2021, 14–15.)

Tunneherkkyys ei tuota ongelmia kaikille tai ole sairaus. Jotkut ihmiset voivat kokea voimakkaita tunteita ilman, että se heikentää heidän elämänlaatuaan. Ongelmalliseksi tunneherkkyys voi muodostua, jos tunteet, kuten esim. pelko tai häpeä johtaa tunteiden tukahduttamiseen ja asioiden välttelyyn. Tällainen tunteiden käsittelytapa ei useinkaan ole kovin hyödyllistä ja voi aiheuttaa ongelmia myöhemmin. Tunteiden ylisäätely voi estää myös positiivisia tunteita ja niiden kontrollointi luoda etäisyyttä ihmissuhteisiin. (Häkkinen ym. 2021, 16–17.)

Temperamentti eli synnynnäinen taipumus reagoida asioihin tietyllä tavoin, vaikuttaa osaltaan ihmisen toimintaan. Ympäristötekijöillä esim. kasvatuksella on merkityksensä siinä, miten temperamentti muovautuu ihmisen persoonallisuudeksi. Temperamentti, joka kuvaa yksilöllisiä eroja sosiaalisuudessa, aktiivisuudessa ja reagoitaitaivumuksessa, kehittyy jo varhain lapsuudessa.

Seppänen (2021) kuvaa myös temperamenttierojen näkyvän useilla eri osa-alueilla jo varhain.

Näitä osa-alueita ovat mm. tunteiden ilmaiseminen, reagoititapa uusiin ihmisiin ja muuttuviin tilanteisiin sekä keskittymiskyky.

Tunnesäätelyvaikeuksista kärsivillä on usein jo lapsuudessa ollut vaikeuksia rauhoittua ja toisaalta myös reagoida erilaisiin ärsykkeisiin voimakkaammin. Tunnesäätelyhäiriöiden kehittymisen taustalla on usein synnynnäisiä tekijöitä, kuten geenit ja temperamentti sekä ympäristötekijöitä, esimerkiksi lapsuusiän kokemukset ja huolenpito sekä näiden kaikkien keskinäinen yhteisvaikutus.

Tunnesäätelyvaikeuksille voi altistaa myös raskauden ja synnytyksenaikaiset ongelmat sekä aivo-peräiset syyt, kuten vaikkapa ADHD. Myös traumataustalla, suojaavien tekijöiden puutteella, toistuvilla tunteiden laiminlyönnillä ja turvallisten ihmissuhteiden puuttumisella voi olla vaikutuksensa tunnesäätelyvaikeuksien syntymiseen. Vanhemmilla tai muilla lasta kasvattavilla on tärkeä rooli tunnetaitojen harjoittelussa, tunteiden hyväksymisessä ja ymmärtämisessä. (Häkkinen ym. 2021, 19–26.)

Tunnesäätelyvaikeuksien syntyminen on siis monimutkainen polku, jolla voi olla merkittävä vaikutus lapsen elämässä, jatkuen jopa aikuisuuteen saakka. Jos tunneherkän lapsen tunteet ohitetaan tai niitä vähätellään toistuvasti, voi syntyä monenlaisia ongelmia. Seurausta voi olla esim. lapsen vaikeus rauhoittua ja reagoida vaikeisiin tunteisiin toisilla tunteilla, jolloin alkuperäinen tunne voi peittyä jopa kokonaan toissijaisen tunteen alle. Kun lapsen tunteiden mitätöinti on jatkuvaa, siitä seuraa usein häpeän tunteita, lapsen ajatellessa olevansa riittämätön, kelpaamaton, ikään kuin viallinen. Tämä taas puolestaan voi altistaa tunne-elämän epävakaudelle. Kun lapsen tunteita ei kohdata tai sanoiteta todeksi, lapsi saattaa oppia epäilemään omia kokemuksiaan, joka taas voi johtaa siihen, ettei omia tunteita ja tarpeita tunnista lainkaan. Ja luonnollisestikaan tunteidensäätelyä ei voi tapahtua, jos tunteitaan ei tunnista. Oman itsensä epäily ja epävarmuus omien kokemusten oikeellisuudesta voi vaikuttaa epävarman identiteetin kehittymiseen, jolloin ihminen helposti muovaa toimintaansa ympäristön odotusten mukaisiksi, jättämällä syrjään omat tunteensa, tarpeensa ja mielipiteensä. (Häkkinen ym. 2021, 30–35.)

2.3 Sijoitettujen lasten hyvinvointi

Hyvinvointi on hyvin moniulotteinen kokonaisuus, jota voidaan tarkastella useista eri näkökulmista. Laakso (2019, 17) korostaa, että erityisesti lasten hyvinvointia tarkastellessa, on tärkeää pysähtyä pohtimaan, kenen näkökulmasta hyvinvointia määritellään. Millaisena lapsi itse hyvinvointin kokee ja mikä on hänelle itselleen merkityksellistä.

Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) mukaan hyvinvointi käsitteenä kuvaa sekä yksilöllistä että yhteisöllistä hyvinvointia. Molemmat pitävät sisällään kolme osa-aluetta, jotka ovat terveys, materiaallinen hyvinvointi ja koettu hyvinvointi, jota kuvataan myös elämänlaatuna. Yksilöllinen hyvinvointi voidaan jakaa vielä erillisiin osatekijöihin, joita ovat sosiaaliset suhteet ja sosiaalinen

pääoma, onnellisuus sekä itsensä toteuttaminen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2024.) Hyvinvoinnin käsitteen laaja-alaisuuden vuoksi, tässä opinnäytetyössä keskitetään lasten hyvinvoinnin määrittely sijaishuollossa oleviin lapsiin ja painotetaan hyvinvoinnin tarkastelussa koettua hyvinvointia, joka viittaa yksilön omaan subjektiiviseen kokemukseen omasta elämänlaadusta. Koettu hyvinvointi on myös asia, joka on tässä opinnäytetyössä merkityksellinen koira-avusteisuuden näkökulmasta.

Lapsen hyvinvoinnin käsitys riippuu vahvasti siitä, millaiset arvot ja näkemykset lapsuudesta ovat vallitsevia tietyssä ajassa ja yhteiskunnassa. Tämä vaikuttaa siihen, mitä pidetään tärkeänä lapsen hyvän elämän ja hyvinvoinnin kannalta. Lasten hyvinvointia määritellään usein aikuisjohtoisesti, joka voi saada aikaan sen, että lapsen ja aikuisen näkemykset hyvinvoinnista ovat toisistaan eroavaisia. Lasten hyvinvoinnin tutkimuksessa on kaksi pääsuuntausta: asiantuntijoiden kehittämien mittareiden ja kriteerien käyttö sekä lasten omiin kokemuksiin perustuva lähestymistapa. (Laakso 2019, 17.)

Kallinen, Laitinen, Lantela, Leinonen, Nikupeteri, Nurmi ja Turunen (2021, 17–18) kuvaavat lasten hyvinvoinnin rakentumista lasten omien kokemusten pohjalta. Tärkeiksi tekijöiksi nousee turvallisuus, kuulluksi ja ymmärretyksi tuleminen, mahdollisuus päätöksentekoon sekä aktiiviseen osallisuuteen ja toimijuuteen. Nämä elementit muodostavat keskinäisen vuorovaikutuksen, joka toteutuessaan voi vahvistaa hyvinvointia tai jäädessään toteutumatta, heikentää sitä. Tutkimuksen mukaan lasten hyvinvoinnin perusta rakentuu turvallisuudelle, jossa korostuu sosiaalisten suhteiden ja elinympäristön lisäksi arjen struktuurit ja mahdollisuus mielekkääseen tekemiseen. Pienet, arkiset asiat ovat tärkeässä roolissa lapsen hyvinvoinnin kannalta, unohtamatta aikuisen läsnäolon ja kuuntelemisen merkityksellisyyttä. (Kallinen ym. 2021, 17–18.)

Vuonna 2017 saatiin ensimmäisen kerran kattavasti tietoa sijoitettujen lasten hyvinvoinnista kouluterveyskyselyn kautta ja tähän saatiin vertailutietoa vuonna 2023 toteutetulla kyselyllä. Molemmat kyselyt nostavat esiin merkittävän eron sijoitettujen lasten elämäntilanteessa ja hyvinvoinnissa verrattuna lapseen, joka ei ole sijoitettuna. Eroja havaittiin lähes kaikilla osa-alueilla. (Eriksson & Niemi 2023.)

Raportti nosti esiin useita yksilöllisiä tekijöitä, joilla on kaikilla oma merkityksensä hyvinvoinnin kokemukseen. Sijoitetut lapset kokevat oman terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi huomattavasti useammin kuin ei-sijoitetut. Sijoitetuilla lapsilla mielialaongelmat ja ahdistuneisuus ovat yleisempiä, ja määrä on nousussa sitten vuoden 2017. Myös osallisuuden kokemus on sijoitetuilla lapsilla selkeästi vähäisempää ja päihteidenkäyttö yleisempää. Lisäksi sijoitetuilla lapsilla on muita suurempi riski tulla kiusatuksi tai olla itse kiusaaja. Myös riski altistua fyysiselle ja seksuaaliselle väkivallalle on suurempi. (Eriksson & Niemi 2023.)

Yleissopimus lapsen oikeuksista korostaa lapsen hyvinvoinnin kokonaisvaltaista tukemista ja suojelemista. Jotta lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi voi toteutua, lapsella on oikeus mm. terveyteen ja hoitoon, turvallisuuteen, koulutukseen ja hyvinvoinnin turvaavaan elintasoon, johon sisältyy ruumiillinen, henkinen, hengellinen, moraalinen ja sosiaalinen kehitys. Lisäksi sopimus painottaa lapsen oikeutta tulla kuulluksi, ilmaista itseään, toteuttaa vapaa-ajan toimintoja sekä saada riittävästi lepoa. Lasta tulee suojella kaikenlaiselta hyväksikäytöltä sekä väkivallalta. (L60/1991.)

3 Koira-avusteinen työskentely osana ammatillista Green Care -toimintaa

Tässä luvussa perehdytään koiran ja ihmisen väliseen suhteeseen ja sen kehittymiseen vuosituhansien aikana sekä koiran ihmiselle tuomiin hyvinvointivaikutuksiin. Lisäksi tutustutaan Green Care -toimintaan, sen tarkoitukseen ja siihen sisältyvään eläin- ja koira-avusteiseen työskentelyyn ammatillisia lähtökohtia tarkastellen.

3.1 Koiran ja ihmisen välinen suhde

Usein kuulee sanottavan, että koira on ihmisen paras ystävä. Eikä suotta. Koiralla ja ihmisellä on pitkä yhteinen historia, jonka juuret ulottuvat aikaan, kun ihminen kesytti koiran sudesta mahdollisesti jo yli 15 000 vuotta sitten (Clinnick, Lahtinen, Mannermaa, Salonen & Viranta 2021). Koiran ja ihmisen välinen suhde on siis saanut kehittyä vuosituhansien aikana sellaiseksi kuin se nähdään tänä päivänä. Koira on lemmikkinä vilpittö, se ei arvostele ja sen osoittama kiintymys on ehdottomaa.

Koiran ja ihmisen välistä suhdetta on tutkittu vuosikymmenien ajan, mutta suhteen määrittely ei ole yksiselitteistä ja sille onkin esitetty useita erilaisia merkityksiä ja lähtökohtia. On havaittu, että ihmisen ja lemmikin välinen suhde sisältää monin osin samoja asioita kuin ihmissuhteetkin, kuten ajatteluun, tunne-elämään ja käyttäytymiseen liittyviä elementtejä. Konrad Lorenz tutki ihmisen ja eläimen välistä suhdetta jo 1930-luvulla. 60-luvulla puolestaan saatiin uusia näkökulmia tutkimukseen, Boris Levinsonin nostaessa esiin ihmisen ja lemmikin välisen vuorovaikutussuhteen merkityksen lemmikkiavusteisessa terapiassa. Hänen tutkimuksensa ovatkin olleet merkityksellisessä asemassa koiran ja ihmisen välisen suhteen tutkimuksessa. (Langinvainio 2016, 9–10.)

Ikäheimon (2013, 38) kirjassa Karvaterapiaa, Jari Sinkkonen kuvaa, lemmikin voivan täyttää ihmisen välittömiä psykologisia tarpeita. Jo lapsi voi muodostaa lemmikkiin voimakkaan tunnesiteen. Vuonna 2014 Current Biology -lehdessä julkaistu tutkimus puolestaan osoittaa, koirien pystyvän tunnistamaan ihmisen tunteita pelkän äänensävyn perusteella, samankaltaisia aivomekanismeja hyödyntäen, kuin ihmisetkin (Andics, Faragó, Gácsi, Kis & Miklósi 2014).

3.2 Green Care

Green Care käsitteenä on verrattain uusi Suomessa, se esiteltiin Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (nyk. Luonnonvarakeskus) toimesta ensi kertaa vasta vuonna 2006. Tämän jälkeen toimintatapaa ja käsitteistöä on ollut kehittämässä monia tutkimuslaitoksia, kuten Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Luonnonvarakeskus sekä monia muita organisaatioita, yrittäjiä ja asiantuntijoita. Sittemmin Green Care on ollut monien alueellisten ja valtakunnallisten hankkeiden mielenkiinnon kohteena ja niiden avulla toimintaa on saatu kehitettyä edelleen. (Aho, Hirvonen, Ilmarinen, Lipponen, Paakkolanvaara, Peuraniemi, Saarinen, Salonen & Vehmasto 2021, 6.)

Vuonna 2010 perustettu yhdistys Green Care Finland ry on ollut osaltaan kehittämässä luontopuustaisia hyvinvointipalveluja Suomessa. Se toimii valtakunnallisena verkostona Green Care -toimintaan osallistuville ammattilaisille, tutkijoille ja organisaatioille. Yhdistyksellä on ollut merkittävä rooli Green Care toiminnan aktiivisena kehittäjänä ja tiedon välittäjänä Suomessa. Yhdistyksen toimintakulttuuriin kuuluu vahvasti ammatillisuus sekä Green Care -toimintamallin laadun varmistaminen ja kehittäminen, mm. laatumerkkien avulla. Sote-palveluille suunnatulla LuontoHoiva-laatu-merkillä sekä virkistys- hyvinvointi- ja kasvatuspalveluille suunnatulla LuontoVoima-laatu-merkillä

varmistetaan, että palvelut täyttävät laadulliset vaatimukset, ovat luotettavia ja turvallisia asiakkaille. Koska Green Care-toimintaa ei ole määritelty lainsäädännön tasolla, laadun varmistaminen eettisten ohjeiden ja Green Care -toiminnan työkirjan kautta on tärkeässä asemassa. (Green Care -palvelujen laatu ja laadunhallinta n.d.)

Ekopsykologiassa ihminen nähdään osana luontoa ja tähän psykologisen teorian ja käytännön haaraan perustuu Green Care toiminta. Green Care toimintatavassa kolme peruselementtiä, luontoperustaisuus, kokemuksellisuus ja osallisuus liittyvät palveluprosessiin kiinteästi ja suunnitelmallisesti. (Kahilaniemi & Löf 2021, 4–5.)

Green Care -toiminta Suomessa jakautuu luontohoivan ja luontovoiman palveluihin. Toiminta on molemmissa aina tavoitteellista, asiakkaan tarpeiden mukaan räätälöityä toimintaa, jossa vaikuttavuuden seuranta on keskeistä. Luontohoivan palvelut painottuvat julkisen sektorin tuottamiin, sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten toteuttamiin kuntouttaviin palveluihin ja se pitää sisällään myös ammatillisen kuntoutuksen, kuten eläin- ja luontoavusteisen terapian. Julkisen sektorin palveluissa toiminnan tavoitteiden asettamista ohjaa aina asiakkaan hoito- ja kuntoutussuunnitelma. Lisäksi toimintaa ohjaa sosiaali- ja terveysalan ja muut toimintaan sovellettavissa olevat lait ja säädökset. Luontovoiman tavoitteellinen toiminta keskittyy taas laajemmin ennaltaehkäiseviin, terveyttä ja hyvinvointia edistäviin vapaamuotoisempiin palveluihin, eikä toiminnan tuottajalta vaadita sosiaali- tai terveysalan koulutusta. (Kahilaniemi & Löf 2021, 6.)

Eläinavusteinen työskentely on osa Green Care toimintaa ja se voidaan luokitella ja määritellä eri tavoin. Kattotermi eläinavusteinen työskentely (Animal-Assisted interaction, AAI) kattaa toiminnan eri muodot. Eläinavusteinen terapia (Animal-Assisted Therapy, AAT), eläinavusteinen sosiaalityö (Animal-Assisted Social Work, AASW) sekä eläinavusteinen opetus/pedagogiikka (Animal-Assisted Education, AAE/Animal Assisted Pedagogy, AAP) ovat ammattilaisten toteuttamaa, tavoitteellista ja suunnitelmallista, dokumentoitua työskentelyä asiakkaan fyysisen, psyykkisen tai kognitiivisen toimintakyvyn edistämiseksi. Eläinavusteisesta toiminnasta (Animal-Assisted Activities, AAA) puhutaan silloin, kun toiminta on ei-ammattimaista ja usein vapaaehtoisuuteen pohjautuva toimintaa. (Kahilaniemi 2020, 19–20.)

3.3 Eläinavusteisen työskentelyn hyvinvointivaikutukset

Eläinavusteisen toiminnan hyvinvointivaikutuksista on tehty useita eri tutkimuksia ja niiden avulla on saatu näyttöä eläinten avulla aikaan saatavista fysiologisista, psyykkisistä, sosiaalisista ja kognitiivisista hyvinvointihyödyistä. Jo pelkästään koiran silittäminen voi rentouttaa ja laskea verenpainetta (Kinnunen & Nikkari 2017).

Psyykkisistä haasteista kärsivillä asiakkailla pelko ja ahdistus voi vähentyä. Eläinavusteisen terapian avulla asiakkaan kognitiiviset toiminnot, voima, tasapaino ja liikeradat ovat parantuneet ja lisäksi on havaittu asiakkaiden olevan motivoituneempia ja sitoutuneempia terapiaan, kun lemmikki on osana hoitoa. Ikäihmisiä tutkittaessa, havaittiin heidän fyysisen aktiivisuutensa lisääntyvän silloin, kun he liikkuvat koiran kanssa. Eläinavusteisella työskentelyllä on positiivinen vaikutus myös emotionaaliseen hyvinvointiin. Asiakkaiden havaittiin olevan rentoutuneempia sekä hymyilevämpiä ja vuorovaikutus oli parempaa. (Cipriani, Fisher & Velde 2005, 44–46.)

Ikäheimo (2013, 43) puolestaan kirjoittaa, että lapsuudessaan traumatisoituneet lapset voivat suhtautua toisten kärsimykseen ja pahaan oloon torjuvasti, jopa vihamielisesti omien traumojen noustessa muistiin ja myös heidän suhtautumisensa muihin ihmisiin voi olla varautunutta. Eläimen vaikutus tällaisen lapsen psyykkisessä tervehtymisessä voi olla merkittävä. Esim. monet sijaisvanhemmat ovat kertoneet, että eläin on saattanut olla ensimmäinen olento, jolle täysin lukkiutunut lapsi on osoittanut helliä tunteita. (Ikäheimo 2023, 43.)

Atín Arratibelin, Ferrieron, Máximo Bocanegrán, Muñoz Lasan, Valero Alcáiden ja Varela Donoson (2015) tutkimuksessa tarkasteltiin eläinavusteisten interventioiden (AAI) vaikutuksia neurologisten sairauksien kuntoutuksessa. Eläinavusteisen toiminnan (AAA) todettiin parantavan sosiaalisia taitoja, vähentävän stressiä ja ahdistusta. Sen todettiin myös lisäävän hyvinvointia ja auttavan kehittämään vapaa-ajan taitoja. Jotkin eläimet voivat muodostaa vahvan siteen ihmisiin ja toteuttaa voimakasta sanatonta viestintää. Erityisesti ystävällisillä koirilla on vuorovaikutusta ja kommunikaatiota edistävä vaikutus. (Atín Arratibel, Ferriero, Máximo Bocanegra, Muñoz Lasa, Valero Alcáide & Varela Donoso 2015.)

Tutkimuksessa, jossa on tutkittu ihmisen oksitosiinin eli mielihyvähormonin, joka liittyy myös vahvasti hoivaviettiin, kehittymistä, havaittiin että ihmisessä tapahtuu oksitosiiniryöppy hänen katsoessaan koiraansa silmiin. Oksitosiinilla on ihmisen ja koiran suhdetta vahvistava vaikutus ja se on kummallakin lajilla keino ilmaista sosiaalista kiintymystä. (Karjalainen 2020, 10–11.) Beetzin, Juliuksen, Turnerin ja Kotrschalin (2012) tutkimus puolestaan toteaa, että erityisopetuksen luokassa paikalla oleva koira laskee pojilla kortisolien määrää (stressihormoni) enemmän verrattuna paikalla olevaan ihmiseen tai lelukoiraan.

Suomen Kennelliiton teettämän kyselytutkimuksen mukaan koira vähentää yksinäisyyden tunnetta ja lemmikkien toimiminen ns. sosiaalisina välittäjinä lisää ja helpottaa sosiaalisia kontakteja. Koirilla on myös myönteinen vaikutus ihmisen mielialaan. On todettu että, koiran läsnäolo piristää ja lievittää masennusta sekä ahdistuksen oireita kaikissa ikäryhmissä. Koiralla on myös myönteinen merkitys itsetuntoon ja elämänhallinnan tunteeseen sekä myönteisten tunteiden ilmaisu saattaa helpottaa. (Langinvainio 2015, 16–25.)

Malisen (2017, 32) mukaan, toisen maailmansodan jälkeen lapsuuttaan eläneet ja lapsena ilman ihmisen vastakaikua jääneet ovat kokeneet eläinten osoittaman kiintymyksen erityisen merkityksellisenä, ja saman suuntaisia havaintoja on todettu aiemmissakin tutkimuksissa esim. tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin sijoitettujen lasten kaltoinkohtelun kokemuksia. Eläinten hyöty nähdään erityisesti lasten tunteiden säätelyssä (Malinen 2017, 32).

Eläinavusteinen työskentely, erityisesti koira-avusteinen psykoterapia on osoittautunut tehokkaaksi työskentelymuodoksi neuropsykiatrisista haasteista ja traumaoireista kärsiville lapsille. Lasten mielenterveyshoidoissa, kuten psykoterapiassa on todettu hoidon tehostuvan silloin, kun koira on työskentelyssä mukana, verrattuna työskentelyyn ilman koira. Laitoksessa asuvien autismikirjon lapsien ihmissuhteisiin ja toiminnallisiin ongelmiin liittyvät haasteet koettiin vähäisempinä ja ADHD-diagnoosin saaneiden lasten oireilu oli vähäisempää, kun koira hyödynnettiin osana psykoterapiaa. Traumahoitoon osallistuneiden lasten PTSD-oireet, kuten välttely ja dissosiaatio vähenivät selvästi. Koira-avusteinen työskentely on tutkimusten mukaan tuottanut positiivisia tuloksia. Tulosten mukaan mm. terapeutin ja asiakkaan välinen luottamuksellinen suhde, asiakkaiden sosiaalinen vuorovaikutus ja toimintakyky on parantunut huomattavasti. Koira-avusteinen työskentely myös vähensi ahdistusoireita. (Cotton, Jones & Rice 2019.)

3.4 Koira-avusteisen työskentelyn lähtökohtia

Koira-avusteista työskentelyä voidaan toteuttaa eri tavoin, riippuen asiakaskohderyhmästä, tavoitteista ja toimintaympäristöstä. Työskentelyn lähtökohtia pohdittaessa on tärkeää kiinnittää huomiota toiminnan turvallisuuteen ja riskien hallintaan, työskentelyn eettisiin lähtökohtiin, koiran hyvinvointiin liittyviin asioihin sekä lainsäädännöllisiin asioihin. Vaikka Green Care toimintaa tai koira-avusteista työskentelyä ei olekaan lakitasolla määritelty, on työskentelyssä huomioitava kuitenkin muut toimintaan sovellettavat lait ja asetukset, kuten tässä tapauksessa esimerkiksi lastensuojelulaki, sosiaalihuoltolaki ja laki eläinten hyvinvoinnista. Lisäksi työtä ohjaa asiakkaan omat hoito- ja kuntoutussuunnitelmat. (Kahilaniemi & Löf 2021, 8.)

Koirat kasvatus ja kuntoutustyössä ry perustettiin vuonna 2010. Yhdistyksen tavoitteena on mm. kehittää ammattimaista ja tavoitteellista koira-avusteista työskentelyä sosiaali- ja terveys ja kasvatusalalla, koota yhteen koira-avusteisesta työskentelystä kiinnostuneita ammattilaisia, järjestää täydennyskoulusta aiheeseen liittyen sekä lisätä aiheeseen liittyvää tietoutta. Yhdistys järjestää myös soveltuvuustestausta koirille. Yhdistyksen kautta on mahdollisuus valmistua viralliseksi kasvatus- ja kuntoutuskoirakoksi, jolloin koirakko saa käyttöönsä yhdistyksen viralliset työliivit. Valmistumista edellyttää koiran soveltuvuuden testaaminen, koira-avusteisen työskentelyn täydennyskoulutus, harjoittelua ja työnäyttö. Lisäksi ammattilaisella tulee olla sosiaali-, terveys- tai kasvatustieteiden koulutus. Tällä prosessilla varmistetaan sekä koiran, että ohjaajan soveltuvuus työskentelyyn ja että työskentely on turvallista, suunnitelmallista ja tavoitteellista sekä asiakkaan tarpeisiin vastaavaa ja hyvinvointia tukevaa. (Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry n.d.)

Koirat kasvatus ja kuntoutustyössä ry on luonut koira-avusteiselle toiminnalle ammattieettiset ohjeet, joissa nostetaan esille niin ikään toiminnan tavoitteet eli asiakkaiden toimintakyvyn edistäminen ja ylläpitäminen. Lisäksi toiminnalla pyritään tukemaan yksilöllisyyttä, osallisuutta ja vahvuuksia sekä lisäämään luottamusta. Myös toiminnasta tiedottaminen työyhteisölle, sekä dokumentointi ovat avainasemassa. Toimintaan osallistuvalla ammattilaisella tulee olla työskentelyyn riittävä osaaminen ja osaamisen kehittäminen on jatkuvaa. Toimintaan käytettävän koiran tulee olla sopiva työhön. Koiran hyvinvointi pitää pystyä turvaamaan koko työskentelyprosessin ajan. (Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry ammattieettiset ohjeet, 2017.)

Koira-avusteinen työskentely on aina tavoitteellista toimintaa, joskin konteksti, jossa työskennellään vaikuttaa tavoitteiden asettamiseen. Työssään koira hyödyntävällä fysioterapeutilla tavoitteellinen työskentely todennäköisesti painottuu enemmän toimintakyvyn vahvistamiseen, kun taas lastensuojelun kentällä tavoitteet saattavat painottua enemmän sosiaalisten taitojen kehittämiseen. (Ikäheimo 2013, 89.) Joka tapauksessa on tärkeää, että ammattimaisen koira-avusteisen työskentelyn tavoitteet räätälöidään yksilöllisesti ja asiakaskohtaisesti, huomioiden asiakkaan asiakassuunnitelma sekä hoito- ja kasvatussuunnitelma.

Koira-avusteiseen työhön käytettävän koiran tulee olla soveltuva tehtäväänsä. Ervastin ja Raukola-Lindblomin (2022, 121–124) kirjassa eläinten käyttäytymistutkija Katriina Tiira kuvaa koira poikkeuksellisen sosiaalisesti lajiksi ihmisiä kohtaan. Ihmiset ovat jalostaneet koirista erilaisia rotuja, joilla on ulkonäkö- ja käyttöominaisuuksien lisäksi eroja myös persoonallisuudessa. Kuten ihmisenkin, myös jokainen koira on kuitenkin yksilöllinen persoonaltaan ja sen käyttäytymiseen vaikuttaa geeniperimän ja ympäristötekijöiden lisäksi sen elinaikanaan kerryttämät kokemukset. Kuitenkin koirien käyttäytymisen taustalla perimällä on iso merkitys, mikä selittääkin eroja eri rotujen välisessä sosiaalisuudessa ja käyttäytymisessä. On siis sanomattakin selvää, että yksilöllisten ominaisuuksien lisäksi koiran rotu voi vaikuttaa sen soveltuvuuteen työskennellä halutussa tehtävässä. (Ervast Raukola-Lindblom 2022, 121–124.)

Yksi tärkeimmistä ominaisuuksista koira-avusteisessa työskentelyssä käytettävällä koiralla on halu olla erilaisten ihmisten kanssa sosiaalisessa kanssakäymisessä, ilman että se tuottaa koiralle itselleen stressiä, vaikka ympärillä olisi paljon ihmisiä. Koirat, joilla esiintyy resurssiaggressiivisuutta eli ne osoittavat vartiointitaipumusta leluja, paikkoja tai ihmisiä kohtaan, ei sovellu työskentelyyn. Koiran suhtautuminen yllättäviin tilanteisiin ja ääniin on oltava neutraalia ja sen tulee olla helposti hallittavissa ja ohjattavissa. (Ervast & Raukola-Lindblom 2022, 126–130.) Työskentelyyn käytettävän koiran tulee olla peruskoulutettu, joka tukee edellä mainittua hallittavuutta ja ohjattavuutta sekä perusterve, rokotettu ja loishäädetty ohjeistuksien mukaan. Koira tulee myös terveystarkastaa säännöllisin väliajoin. (Kahilaniemi 2020, 28.) Tiira kuvaa Ervastin & Raukola-Lindblomin (2022, 132–137) kirjassa koiralle muutamia tärkeimpiä ominaisuuksia, joita siltä voidaan vaatia koira-avusteiseen työskentelyyn soveltuakseen. Tärkeysjärjestyksessä persoonallisuuspiirteet tulevat ensimmäisenä; sosiaalisuus, ystävällisyys ja vieraisiin ihmisiin suhtautuminen. Koiralta vaaditaan

myös rohkeutta ja itsevarmuutta eikä se saa pelästyessään osoittaa aggressiivisuuden merkkejä. Lisäksi Tiira toteaa koiran yhteistyöhalukkuuden helpottavan sen käyttöä työskentelyssä.

Suomessa koira-avusteisuutta toteuttava ammattilainen on usein myös koiran omistaja ja kouluttaja. Näin ollen omistajalla tulee olla riittävä osaaminen koiran tarpeiden ja käyttäytymisen ymmärtämisessä sekä koiran kouluttamisessa. Koiran ominaisuuksien ja työhön soveltuvuuden arviointi voi monelle omistajalle olla haastavaa. Koira-avusteisessa työskentelyssä käytettäviä koiria ei suosituksista huolimatta useinkaan soveltuvuustestata työhön ja koira-avusteista työskentelyä voidaan joskus toteuttaa vähäisilläkin tiedoilla ja taidoilla, joka saattaa luoda työskentelylle turvallisuusriskin. Tämän vuoksi työkäyttöön suunnitellun koiran soveltuvuus työhön olisi aina tärkeää varmistaa ulkopuolisen tahon toimesta. (Ervast & Raukola-Lindblom 2022, 121–129, 138.)

Työssä käytettävän eläimen hyvinvointi on tärkeä, oleellinen osa työskentelyn laatua. Työskentelyssä on huomioitava käyttäytymistarpeiden tyydyttäminen ja stressitekijöiden välttäminen. Koiran omistajalla on oltava riittävät valmiudet tulkita koiran käyttäytymistä ja elekieltä, jotta vaaratilanteita ym. epämiellyttäviä tilanteita osaa ennaltaehkäistä. Koiran perustarpeet eli ravinto, veden saanti, ja lepo on turvattava työskentelyn aikana ja koiralle tulee järjestää mahdollisuus vetäytyä lepäämään rauhalliseen paikkaan. Koiran kouluttaminen tehtävään on myös tärkeää ja tietyt asiat ovat työskentelyn kannalta oleellisia. Esim. luoksetulo, paikalla pysyminen ja huoneesta poistumiskäsky sekä oma paikka helpottavat työskentelyä ja tekevät siitä ennakoitavampaa. (Kahilaniemi 2020, 29–43.) Myös työn kestoa eläimen hyvinvointia arvioitaessa on tärkeää pohtia. Koiran omistajan tulee osata tunnistaa koiran väsymyksen ja stressin merkit, sillä nämä ominaisuudet ovat aina yksilöllisiä. (Hautamäki, Ramadan & Vilhunen 2021, 32.)

Laki eläinten hyvinvoinnista (L 693/2023) koskee kaikkia eläimiä ja siten se määrittelee myös koiran kohtelua koira-avusteista työskentelyä toteutettaessa. Lain mukaan koira on kohdeltava rauhallisesti ja se tulee totuttaa käsittelyyn sekä pito-olosuhteisiin. Koiran koulutuksessa ja käytössä on huomioitava osaamistaso ja suorituskyky eikä sitä saa rasittaa liikaa. Koiran lajinomaisista käyttäytymistarpeiden toteutumisesta tulee huolehtia ja sillä on oltava mahdollisuus riittävään lepoon.

3.5 Koira-avusteisen työskentelyn haasteet ja riskit

Jotta koira-avusteista työskentelyä voidaan toteuttaa laadukkaasti, on tärkeää tiedostaa ja tunnistaa siihen liittyviä haasteita ja riskitekijöitä. Näin varmistetaan niin asiakkaan, kuin muihin työskentelyyn osallistuvien ja samoissa tiloissa oleskelevien ihmisten sekä koiran hyvinvointi ja turvallisuus työskentelyprosessin aikana. Eläinavusteiselle työskentelylle ei ole olemassa kansallisia tai kansainvälisiä riskinhallinnan mittareita tai arviointivälineitä, jonka vuoksi toimintaperiaatteet ovat hajanaisia. (Ervast & Raukola-Lindblom 2022, 180.) Tutkittua tietoa koira-avusteisen työskentelyn riskeistä on vain vähän.

Yhtenä työskentelyn riskinä voidaan tunnistaa zoonoosit eli eläimistä ihmisiin ja ihmisistä eläimiin tarttuvat taudit, jotka voivat tarttua suoraan tai välillisesti esim. elintarvikkeiden, hyönteisten tai veden kautta. Esim. salmonella tunnetaan bakteerin aiheuttamana ja rabies viruksen aiheuttamana zoonoosina. Myös loiset voivat levittää ulosteen mukana monia zoonooseja. Tautiriskien minimoimiseksi koira tulee aina olla asianmukaisesti rokotettu ja loishäätö tulee suorittaa säännöllisesti. Koiran säännöllinen trimmaaminen ja pesu, yleisestä hygieniasta huolehtiminen sekä jätösten asianmukainen kerääminen ovat tärkeässä roolissa. (Kahilaniemi 2020, 27.)

Myös allergioista puhutaan paljon koira-avusteisen työskentelyn riskitekijänä, vaikkei aiheesta olekaan tehty tieteellisiä tutkimuksia. Koska Suomessa on koiria lemmikkeinä paljon, ei koira-allergeeneiltä voi käytännössä välttyä täysin missään. Allergeenit kun kulkevat paikasta toiseen esim. koiranomistajan vaatteissa. (Ikäheimo 2013, 48.) Arviolta 15 % suomalaisista oireilee eläimistä, oireiden voimakkuuden vaihdellessa lievistä oireista aina vakavampiin. (Ervast & Raukola-Lindblom 2022, 183.)

Helsingin yliopiston tutkija Iris Vainio on toteuttanut koira-avusteisuutta työssään toteuttaville ihmisille suunnatun kyselyn, jolla kartoitettiin yleisimpiä riskejä ihmisten kokemana. Kyselyssä oli 143 vastaajaa. Vastaajien mukaan suurimpia riskejä ovat työhön soveltumattoman koiran käyttö työskentelyssä, toiminnalle ei ole selkeitä reunaehtoja ja sääntöjä ja yhteiset käytänteet samoissa tiloissa työskentelevien kanssa ovat puutteelliset, työkäytössä oleville koirille ei ole olemassa vakuutusta, työyhteisön/asiakkaan haluttomuus työskentelyyn sekä koira-allergiat. (Ervast & Raukola-Lindblom 2022, 181–182.)

Yhtenä koira-avusteisen työskentelyn haasteena voi olla myös ihmisten negatiivinen suhtautuminen koiriin sekä koirapelko. Riskienhallinnassa onkin tärkeää huomioida työskentelyn vapaaehtoisuus ja toiminnan suunnittelu sekä tiedottaminen. (Ervast & Raukola-Lindblom 2022, 187.)

4 Opinnäytetyön tavoitteet ja tarkoitus

Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää koira-avusteisuutta asiakastyön menetelmänä valtakunnallisen toimijan erityistason sijaishuoltoyksikössä. Yksikössä on toteutettu koira-avusteista toimintaa ohjaajien toimesta, ohjaajien omien koirien avulla jo useiden vuosien ajan. Toiminta on jakautunut ns. koirapäiviin, jolloin koira on ollut ohjaajan mukana arjessa työvuoron ajan sekä lyhyempiin koiratuokioihin, jolloin on voitu koira-avusteisesti vaikkapa käsitellä vaikeita tunteita koiran läsnä ollessa. Yksikön omavalvontasuunnitelman liitteenä olevassa dokumentissa on kuvattu koira-avusteisuuden toteuttamista yksikössä, mutta tieto on jo osin vanhentunutta ja epärelevanttia sekä työskentely hajanaista ja osin näkymätöntä.

Työn tarkoituksena on selvittää, miten koira-avusteista työskentelyä voidaan yksikössä toteuttaa tavoitteellisesti ja johdonmukaisesti lasten ja nuorten tunnesäätelyn tukena arjessa ja mitä hyvinvointihyötyjä työskentelyllä voidaan tavoittaa. Työn lopputuloksena syntyi perehdytysopas ohjaajien käyttöön. Oppaassa kuvataan lyhyesti ja selkokielellisesti koira-avusteisuutta ja tuodaan esiin koira-avusteisuuden hyötyjä lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja tunnesäätelyn näkökulmasta. Lisäksi oppaaseen sisällytetään, millainen koira työhön soveltuu ja mitä osaamista ohjaajalta vaaditaan.

Perehdytysoppaan avulla on myös tavoitteena kehittää yksikön ohjaajien osaamista koira-avusteisessa työskentelyssä tarjoamalla helpotusta ja selkeyttä perehdyttämisprosessiin, lisätä tietoutta ja osaamista aiheesta ja luoda toiminnalle reunaehdot.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

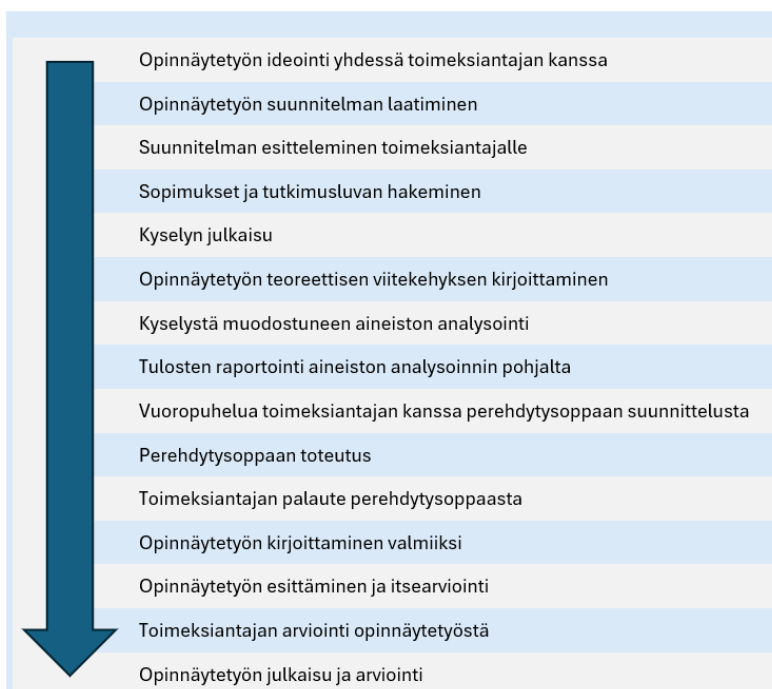
1. Miten koira-avusteisella työskentelyllä voidaan tukea sijoitettujen lasten tunnesäätelyä ja hyvinvointia?
2. Mitä asioita koira-avusteisessa työskentelyssä tulee huomioida?

5 Opinnäytetyön toteutus

Tässä luvussa kuvataan opinnäytetyön toteuttaminen, käytetyt tutkimusmenetelmät ja aineistonkeruuvaihe. Lisäksi luvussa käsitellään aineistonanalyysin toteuttaminen ja pohditaan tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta.

5.1 Toteutusvaihe

Opinnäytetyö on vahvasti sidoksissa työelämän kehittämisen tarpeisiin ja se on toteutettu tutkimuksellisenä kehittämistyönä soveltuvuutensa vuoksi. Lisäksi menetelmällä on mahdollista ratkaista opinnäytetyön tavoitteet. Kohderyhmänä on toimeksiantajan lastensuojelun sijaishuollon yksikön henkilökunta. Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa tarpeita ja niiden määrittelyä pohdittiin yhdessä toimeksiantajan kanssa ja niiden pohjalta muotoutui alustava runko opinnäytetyön toteuttamiseksi. Opinnäytetyö eteni sykleittäin ja toimeksiantajan kanssa käytiin vuoropuhelua toteutuksen eri vaiheissa. Prosessia on kuvattu tarkemmin alla olevassa kuviossa (kuvio1). Vaikka opinnäytetyön eri vaiheissa korostuu yhteistyö ja keskustelu toimeksiantajan kanssa, vastuu työn toteutuksesta esimerkiksi aloitteentekijän roolissa prosessin eri vaiheissa on opinnäytetyön tekijällä (Airaksinen, Kostamo & Vilkka 2022).

Kuvio 1. Opinnäytetyöprosessin etenemisen vaiheet.

Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa toimeksiantajan kanssa sovittiin käytännön asioista ja allekirjoitettiin tarvittavat asiakirjat, kuten sopimus opinnäytetyöstä sekä liitteeksi opinnäytetyön liiteaineistoa koskeva salassapitosopimus. Opinnäytetyön suunnitelman valmistuttua haettiin toimeksiantajalta tutkimuslupa, joka myös myönnettiin. Seuraavassa työskentelyvaiheessa julkaistiin Webropol-kysely ja kyselyn aukioloaikana kirjoitettiin opinnäytetyön tietoperusta. Kyselyn sulkeuduttua toteutettiin aineistonanalyysi, jonka pohjalta raportoitiin tutkimustulokset. Tutkimustulokset käytiin alustavasti toimeksiantajan kanssa lävitse ja niiden pohjalta lähdettiin suunnittelemaan perehdytysoppaan sisältöä toimeksiantajan kanssa yhteistyössä. Seuraavassa vaiheessa kirjoitettiin ja toteutettiin perehdytysopas, johon tehtiin vielä muutamia korjauksia toimeksiantajalta saadun palautteen mukaisesti. Tämän jälkeen opinnäytetyöprosessi saatettiin loppuun yllä olevaan kuvioon (kuvio 1) viitaten.

5.2 Menetelmä

Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa tutkimus ja kehittäminen yhdistyvät käytännön ongelmien ratkaisemiseksi ja uuden tiedon tuottamiseksi. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta keskittyy käytännön ongelmiin ja tiedontuotanto tapahtuu aidossa käytännön toimintaympäristössä tutkimuksellisten menetelmien ollessa apuna. Tavoitteena on luoda konkreettisia muutoksia ja samalla tuottaa yleisesti sovellettavaa tietoa. (Rantanen & Toikko 2009, 21–23.)

Kehittämällä tarkoitetaan muutosta, joka tavoittelee jonkin asian tai toimintatavan tehostumista tai parantumista, tavoitteellisuuden ollessa keskiössä. Kehittämistoiminta voi olla kohdistunut myös yksittäisten työntekijöiden ammattiosaamisen kehittämiseen, kuin myös muihin laajempiin ja usein laadullisiin rakenteisiin. Kuitenkin, jotta kehittämisestä voidaan puhua tutkimuksellisenä kehittämistoimintana, tarvitaan kehittämiseen mukaan tutkimuksen sovellettavaa tietoa, jota kehittämistoiminnan avulla sovelletaan käytäntöön. (Rantanen & Toikko 2009, 16–17.)

Tutkimusta ja kehittämistoimintaa voidaan tarkastella eri näkökulmista. Kehittävän tutkimuksen ajatus etenee tutkimuksellisesta otteesta kohti konkreettista kehittämistä, kun taas tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa konkreettiset käytännön asiat ja kysymykset toimivat tiedontuotannon perustana. Tällöin pääpaino on kehittämisessä, tutkimuksellisten näkökulmien toimiessa kehitystä tukevana. (Rantanen & Toikko 2009, 20–22.)

Kehittämisprosessiin sisältyy erilaisia tehtäviä. Kehittämistoiminta lähtee liikkeelle perustelusta. Mikä on lähtötilanne, mahdollinen ongelma tai ns. ihannekuva, jota halutaan konkreettisesti tavoitella. Kehittämistoiminnan perusteluun kuuluu olennaisesti myös pohdintaa sen yleisestä merkityksellisyydestä ja aiheen ajankohtaisuudesta. Toisena asiana prosessiin kuuluu organisointi, jolla tarkoitetaan yksinkertaisuudessaan käytännön toteutusta, sen valmistelua ja suunnittelua. Organisointia seuraa toteutus. Toteutusvaihe sisältää asioiden priorisointia, ideointia ja kokeilua, konkreettista tekemistä tavoitteen saavuttamiseksi. Toteutusvaiheen jälkeen kehittämissuunnitelmassa tulee arviointi. Arvioinnin avulla pohditaan, saavutettiinkö kehittämistyön tarkoitus ja tavoitteet. Lisäksi arvioinnin toisena tehtävänä on tiedon tuottaminen, joka osaltaan ohjaa kehittämissuunnitelman suuntaa. Viidentenä kehittämissuunnitelmassa tulee tulosten levittäminen, jota voidaan kutsua myös juurruttamiseksi. On kuitenkin todettu, että usein tämä prosessin vaihe vaatii oman vaiheistuksensa. (Rantanen & Toikko 2009, 56–62.)

Koska opinnäytetyön tuloksena syntyi konkreettinen, kirjallinen tuotos eli perehdytysopas toimeksiantajan työyhteisön käyttöön, oli perusteltua valita kehittämistyyppiksi toiminnallinen opinnäytetyö. Airaksinen ym. (2022) kuvaavat, että toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on luoda ammatillinen tuotos, joka hyödyttää tiettyä kohderyhmää, kuten asiakkaita tai työntekijöitä, sekä edistää käytännön toimintaa tietyssä ympäristössä, kuten organisaatiossa tai yrityksessä. Toiminnallisessa opinnäytetyössä aiempiin tutkimuksiin ja muuhun lähdekirjallisuuteen perustuvaan teoreettiseen viitekehykseen pohjautuen perustellaan tuotoksen ratkaisuja. Toiminnallista opinnäytetyötä kuvataan kehittämissuunnitelmassa, jossa korostuu toiminnan kehittämisen ja asiantuntijaksi kirjoittamisen vuoropuhelu. Kehittäminen alkaa kysymyksen määrittelyllä eli mihin kehittämisen kautta etsitään vastausta. Opinnäytetyön tuotoksella vastataan tuohon kysymykseen.

5.3 Aineistonkeruu

Opinnäytetyön aineisto kerättiin sähköisellä Webropol-kyselyllä. Ojasalon, Moilasen ja Ritalahden (2015, 40) mukaan kysely on soveltuva työväline silloin, kun tunnettuun aihealueeseen halutaan varmistusta sen paikkansa pitävyydestä. Kyselylomakkeen suunnittelu aloitettiin pohtimalla kysymyksiä ja kysymysten asetelua tutkimuskysymysten pohjalta. Kun ensimmäinen kysymysrunko valmistui, kysymyksiä oli kertynyt 20, joten kysymysten määrää, soveltuvuutta ja tarkoituksenmukaisuutta tarkasteltiin uudestaan yhdessä toimeksiantajan kanssa. Ojasalon ym. (2015, 131) mukaan kyselyn ulkoasun selkeyden lisäksi kyselyn pituudella voi olla merkittävä vaikutus vastaajien

vastaamishaluun, jota liian pitkä kysely voi heikentää. Lopulta kysymysten määrä karsiutui 14 kysymykseen, joiden katsottiin olevan relevantteja sekä tutkimuskysymysten että perehdytysoppaan toteutuksen kannalta. Kyselyn ensimmäisellä kysymyksellä varmistettiin vastaajan suostumus siihen, että hänen vastauksiaan saa käyttää tämän opinnäytetyön toteutuksessa. Jos kysymykseen vastasi kieltävästi, kysely ei edennyt seuraaviin kysymyksiin vaan päättyi siihen.

Kyselyyn valikoitui avoimia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä ja kaksi asteikkokysymystä. Avomissa kysymyksissä vastausvaihtoehtoja ei ole määritelty etukäteen eli vastaaja vastaa kysymykseen omin sanoin. Monivalintakysymyksissä vastausvaihtoehdot puolestaan on määritelty etukäteen. Asteikkokysymyksessä vastaaja arvioi esimerkiksi menetelmän tehokkuutta asteikolla 0–10.

Kysely teemoitettiin neljään eri aiheeseen, jotka olivat koira-avusteisuuden nykytila yksikössä, koira-avusteisen työskentelyn vaikutukset yksikössä sijoitettuna olevien lasten hyvinvointiin ja tunnesäätelyyn, koira-avusteisten menetelmien käyttö ja toimivuus sekä koira-avusteisen toiminnan kehittäminen. Kysymysten asettelussa kiinnitettiin erityistä huomiota johdonmukaiseen etenemiseen, kysymysten selkeyteen niin, että kaikki vastaajat ymmärtäisivät ne samalla tavalla. Ennen kyselyn julkaisua kysely käytiin vielä yhdessä läpi toimeksiantajan kanssa ja toimeksiantajan valitsevat kaksi ulkopuolista henkilöä testasivat kyselyn toimivuuden käytännössä.

Linkki kyselyyn lähetettiin sähköpostitse, toimeksiantajan toimesta kaikille yksikössä työskenteleville henkilöille (n=14), jotka työskentelevät yksikössä vakituisesti (n=10) tai sijaisina viimeisen puolen vuoden aikana (n=4). Sähköpostin liitteenä oli saatekirje, jossa kuvattiin opinnäytetyön tarkoitus ja aineiston sekä henkilötietojen käsittely. Saatekirjeessä oli myös linkki tietosuojaselosteseen. Kysely oli avoinna 12.–22.10.2024. Viisi päivää ennen kyselyn päättymistä henkilökunnalle lähetettiin vielä muistutusviesti kyselystä.

5.4 Aineistonanalyysi

Kyselyn kautta kertynyt aineisto analysoitiin avointen kysymysten kohdalla aineistolähtöisellä sisälönanalyysillä, joka on yksi laadullisista tutkimusmenetelmistä. Juutin ja Puusan (2020) mukaan laadullisessa tutkimuksessa keskeisenä tavoitteena on ymmärtää tutkittavaa ilmiötä kohdehenkilöiden omista näkökulmista ja kokemuksista. Ei-avointen (strukturoidujen) kysymysten kohdalla ai-

aineisto analysoitiin Webropol-raportointityökalun avulla. Raportointityökalu tarjosi ei-avointen kysymysten kohdalla automaattisesti luodut kuvaajat, joista ilmeni vastausmäärät (N-luku), vastausten prosenttiosuudet sekä valittujen vastausten määrät. Omaa kokemusta ja mielipidettä kartoitettavien kysymysten kohdalla (kysymykset, joihin vastattiin asteikolla, ks. luku 6.1)

raportointityökalun avulla sai luotua automaattisesti tilastolliset tunnusluvut kuten keskiarvon, minimi- ja maksimiarvon sekä mediaaniarvon.

Aluksi kyselyn laadullinen aineisto eli avoimet kysymysvastaukset siirrettiin Webropol-ohjelmasta tekstinkäsittelyohjelma Microsoft Wordiin. Alkuperäisilmaukset numeroitiin esim. K1, K2 jne. kysymysten mukaan, joka mahdollisti palaamaan aineistossa tarvittaessa tietyn alkuperäisen kysymyksen äärelle. Aineistoa kertyi kaikkineen 3,5 sivua (fontti Calibri, kirjasinkoko 12, riviväli 1). Aineiston analyysi aloitettiin tutustumalla siihen ja käymällä se tarkkaan läpi useita kertoja lukemalla. Tässä kohtaa aineistosta tehtiin muistiinpanoja. Aineistosta poistettiin yksi ilmaisu, koska siitä tuli ilmi vastaajan anonymiteettiä horjuttavaa tietoa.

Seuraavassa vaiheessa avointen kysymysten aineisto pelkistettiin eli redusointiin. Vaiheen tarkoituksena oli selkeyttää ja tiivistää aineistoa karsimalla siitä tutkimuksen kannalta epäoleellinen tieto pois. Redusointia edeltää analyysiyksikön määrittäminen, joka voi olla yksittäisen sanan lisäksi esimerkiksi lause tai muu ajatuskokonaisuus. (Sarajärvi & Tuomi, 2002, 122–123.) Wordiin siirretyistä alkuperäisilmauksista poimittiin alleviivaamalla tutkimustehtävään oleellisesti liittyvät ilmaiset, jotka pelkistettiin yksinkertaisempaan muotoon.

Pelkistetyt ilmaukset listattiin allekkain Microsoft Excel -ohjelmassa, jolloin pelkistettyjä ilmauksia oli yhteensä 171 kappaletta. Pelkistetyt ilmaukset koodattiin erilaisin ilmausta kuvaavien koodisanojen eri värejä hyödyntäen. Koodatessa aineistosta etsittiin samankaltaisia käsitteitä ja ilmauksia. Tässä vaiheessa aineistosta karsittiin lisää epäoleellisia ilmauksia ja lopulta pelkistettyjä ilmauksia jäi jäljelle 158 kpl. Pelkistettyjä ilmauksia koodatessa muodostui mm. seuraavia koodeja: ennakoimattomuuden haasteet, koiran läsnäolo, kirjaaminen ja dokumentointi, rauhoittuminen, tavoitteellisuus ja ulkoilun, liikkumisen ja aktiivisuuden lisääntyminen.

Koodein nimetyistä ilmauksista muodostui 32 alaluokkaa. Nämä alaluokat jaoteltiin tutkimuskysymysten mukaan sopivaan kategoriaan ja ne ryhmiteltiin omissa Word-tiedostoissaan. Tätä sisällönanalyysin vaihetta kutsutaan klusteroinniksi. Klusterointivaiheessa aineiston pelkistettyjä ilmauksia tarkastellaan ja läpi käydään uudelleen, jotta niistä voidaan löytää samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia. Samankaltaista asiaa kuvaavat käsitteet ryhmitellään omiksi luokikseen, jolloin syntyy alaluokkia ja nämä nimetään asiayhteyteen sopivalla ilmaisulla. Luokittelu jatkuu edelleen luokkia yhdistämällä ja nimeämällä sisällön mukaan yleisemmiksi käsitteiksi. Alaluokista muodostuu siis lopulta pääluokkia ja niistä muodostuu yhdistävä luokka, joka liittyy tutkittavaan asiaan. Luokittelemalla aineisto saadaan tiivistettyä helpommin käsiteltävään muotoon. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 124–125.)

Ensimmäisessä alla olevassa taulukossa (kuvio 2) on kuvattu aineiston ryhmittely ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta, joka on ”Miten koira-avusteisella työskentelyllä voidaan tukea sijoitettujen lasten tunnesäätelyä ja hyvinvointia?”. Toisessa alla olevassa taulukossa (kuvio 3) on kuvattu aineiston ryhmittely toisen tutkimuskysymyksen osalta, joka on ”Mitä asioita koira-avusteisessa työskentelyssä tulee huomioida?”

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
Arjen vaikutukset Yhteisöllisyys	Sosiaaliset hyvinvointivaikutukset	Sosiaalisen-, psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin tukeminen	Koira-avusteinen työskentelyn vaikuttavuus tunnesäätelyn, kognitiivisten toimintojen sekä sosiaalisen-, psyykkisen- ja fyysisen hyvinvoinnin tukemisessa
Hyvän mielen lisääntyminen Ilon lisääntyminen Psyykkisen hyvinvoinnin tukeminen Turvallisuuden tunteen lisääntyminen	Psyykkiset hyvinvointivaikutukset		
Ulkoilu, liikkuminen, aktiivisuus lisääntyy	Fyysiset hyvinvointivaikutukset		
Toiminnanohjauksen tuki Vastuunottamisen harjoittelu	Kognitiiviset hyvinvointivaikutukset	Kognitiivisten toimintojen ja tunnesäätelyn tukeminen	
Rauhoittuminen Tunnesäätelyn tuki Vaikean olon helpottuminen Vaikeasta asiasta kertominen helpottuu	Vaikutukset tunnesäätelyyn		
Koirasta huolehtiminen Koiran läsnäolo Menetelmäesimerkki Menetelmien puute	Koira-avusteiset työskentelymenetelmät Koira-avusteisten työskentelymenetelmien puute	Koira-avusteiset työskentelymenetelmät	

Kuvio 2. Aineiston ryhmittely ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta.

Alaluokka	Yläluokka	Pääloukka	Yhdistävä luokka
Ennakoimattomuuden haasteet Koiran turvallisuuden haasteet Koirapelko Työskentelyn rajoite	Työskentelyä haittaavat tekijät Työskentelyä rajoittavat tekijät	Työskentelyn haasteet ja esteet	Koira-avusteiseen työskentelyyn vaikuttavat tekijät
Lapsikohtaisuus Lasten osallisuus	Asiakkaan osallistaminen Yksilöllisyys	Asiakkaan näkökulma työskentelyssä	
Suunnitelmallisuus Säännöllisyys Tavoitteellisuus Vaikuttavuuden puute	Toiminnan laatu Toiminnan tehokkuus	Toiminnan organisointi ja laadun varmistaminen	
Työskentelyn vastuut Yhteiset käytännöt Kirjaaminen ja dokumentointi	Yhteiset toimintamallit		
Informointi Perehdytys	Tiedonkulku Osaamisen kehittäminen		
Rauhallinen Lempeä ja luotettava. Tottelevainen ja koulutettu Aikuinen Ärsykeisiin ja ääniin sopeutuva Helposti käsiteltävä	Koiran luonne ja temperamentti Koiran käyttäytyminen Koiran käsiteltävyys Koiran ikä	Työskentelyssä käytettävän koiran ominaisuudet	

Kuvio 3. Aineiston ryhmittely toisen tutkimuskysymyksen osalta.

5.5 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön toteutuksessa huomioitiin koko prosessin ajan hyvän tieteellisen käytännön mukaiset periaatteet, kuten rehellisyys, arvostus, vastuunkanto sekä luotettavuus (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023, 11). Opinnäytetyöprosessissa sitouduttiin noudattamaan Arenen ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettisiä suosituksia (2020), jotka perustuvat lainsäädännön lisäksi kansainvälisiin ja kansallisiin tutkimuseettisiin periaatteisiin, linjauksiin ja suosituksiin.

Opinnäytetyöstä tehtiin kirjallinen sopimus toimeksiantajan ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun kanssa. Kirjallisen sopimuksen liitteeksi tehtiin liiteaineiston salassapitosopimus toimeksiantajan kanssa. Tässä opinnäytetyössä salassa pidettävää liiteaineistoa on toimeksiantajan käyttöön tulevan perehdytysoppaan sisältö. Salassapitoaika on 15 vuotta. Opinnäytetyön liitteenä julkaistaan ainoastaan perehdytysoppaan sisällysluettelo ilman mitään tunnistetietoja. Opinnäytetyötä varten haettiin toimeksiantajalta tutkimuslupa. Lisäksi tehtiin tietosuojasitoumus, jossa opinnäytetyön tekijä sitoutuu noudattamaan toimeksiantajan linjauksia mm. salassapitoon liittyvissä asioissa.

Kaikkea opinnäytetyöhön liittyvää aineistoa ja sen keräämistä käsiteltiin eettiset näkökulmat huomioiden koko prosessin ajan. Lähtökohtana on ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Aineiston hallinnasta tehtiin erillinen aineistohallintasuunnitelma. Kyselyyn osallistuminen oli vapaaehtoisuuteen perustuvaa ja kysely toteutettiin anonymisti niin, ettei sen avulla kerätty henkilötietoja. Kyselyn liitteenä olevassa saatekirjeessä (liite 1), kuvattiin mihin tarkoitukseen kyselyn vastauksia käytetään. Liitteestä on peitetty tekstit, jotka liittyvät toimeksiantajan tai opiskelijan anonymiteettiin. Saatekirjeessä oli linkki tietosuojaselosteeseen, jossa kuvattiin henkilötietojen käsittelyä. Osallistumisen vapaaehtoisuus, tutkimuksen perustiedoista ja tekijästä sekä tutkimukseen kerättävien tietojen käyttötarkoituksesta kertominen on olennainen osa itsemääräämisoikeuden kunnioittamista (Kuula 2006, 61–62). Kyselylomakkeen (liite 2) laadinnassa kiinnitettiin erityistä huomiota selkeyteen ja johdonmukaisuuteen. Kysymykset muotoiltiin helposti ymmärrettäviksi niin, että vastausten avulla on mahdollisuus saada riittävästi aineistoa tutkimuskysymysten ratkaisemiseksi.

Luotettavuutta arvioitaessa opinnäytetyössä nousee esille myös kyselyyn vastanneiden pieni määrä (10 kyselyvastausta). Vaikka vastausten pohjalta kertyikin kohtalaisesti ilmaisia analysoitavaksi, on kuitenkin pohdittava, olisiko esimerkiksi työntekijöitä haastatteleamalla ollut mahdollista saada lisäarvoa luotettavuuden näkökulmasta. Juutin ja Puusan (2020) mukaan useamman aineiston kerääminen saattaa lisätä etenkin tutkittavan aiheen validiutta aineistoa tulkittaessa. Laadullisessa tutkimuksessa aineistot ovat kuitenkin usein pieniä, eikä ole olemassa yksiselitteistä määrettä sille, mikä on riittävä määrä vastauksia tai aineistoa (Sarajärvi & Tuomi 2018, 85).

Opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen lähteiden luotettavuuteen ja laatuun kiinnitettiin erityistä huomiota. Lähteiden etsinnässä on käytetty seuraavia tietokantoja: Finna.fi, ScienceDirect (Elsevier), Google Scholar ja Helsingin yliopiston avoin julkaisuarkisto (Helda). Jokainen työhön valittu lähde arvioitiin kriittisesti. Lähteen luotettavuutta arvioitiin mm. tarkastelemalla lähteen julkaisijaa. Sellaiset lähteet, jotka eivät olleet puolueettomia tai vaikuttivat muuten epäluotettavilta, jätettiin työstä pois. Toisena arviointiin vaikuttavana asiana oli lähteiden julkaisuvuosi. Opinnäytetyöhön pyrittiin valitsemaan mahdollisimman uusia, korkeintaan kymmenen vuotta vanhoja vertaisarvioituja tutkimuksia ja julkaisuja, niiltä osin kuin se oli mahdollista. Lisäksi pyrittiin suosimaan alkuperäislähteitä tai kirjoja/julkaisuja, jotka perustuvat tutkittuun tietoon.

Luotettavuuden näkökulmasta on pohdittava, että opinnäytetyöntekijä on työssään toteuttanut koira-avusteista toimintaa ja työskentelymuoto on tekijälle itselleen merkityksellinen ja aiheena kiinnostava. Miten opinnäytetyön tekijän omat kokemukset, asenteet ja mielenkiinto aiheetta kohtaan ovat mahdollisesti vaikuttaneet erityisesti aineistonanalyysivaiheessa tehtyihin valintoihin ja päätelmiin verrattuna siihen, jos aineistoa olisi tulkinnut sellainen henkilö, jolla ei itsellään ole koira-avusteisesta työskentelystä kokemusta tai aiempaa tietoa. Vaikka opinnäytetyön tekijä onkin pyrkinyt kaikissa prosessin vaiheissa toimimaan puolueettomasti ja tarkastelemaan aineistoa ilman ennakkoluuloja, on silti mahdollista, että tekijän oma kokemuspohja on voinut vaikuttaa huomattavasti tehtyihin valintoihin ja tulkintaan.

6 Opinnäytetyön tulokset

Sähköiseen kyselyyn, jonka pohjalta opinnäytetyön aineisto muodostui, saatiin 10 vastausta. Kyselyn vastausprosentti oli 71 %. Aineiston analyysin kautta pääteemoiksi nousivat sosiaalisen-, fyysisen- ja psyykkisen hyvinvoinnin tukeminen, kognitiivisten toimintojen ja tunnesäätelyn tukeminen, koira-avusteiset työskentelymenetelmät, työskentelyn haasteet ja esteet, asiakkaan näkökulma työskentelyssä, toiminnan organisointi ja laadun varmistaminen ja työskentelyssä käytettävän koiran ominaisuudet. Vastaajien anonymiteetin suojelemiseksi, opinnäytetyön tuloksissa ei tuoda esille vastaajien yksittäisiä alkuperäisperäisilmauksia, toimeksiantajan kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti.

6.1 Kokemukset työskentelyn nykytilasta ja hyödyllisyydestä

Kokemuksia koira-avusteisen työskentelyn nykytilasta kartoitettiin monivalintakysymyksellä, jonka vastausvaihtoehdot oli määritelty toimeksiantajan kanssa yhteistyössä etukäteen. Kysymyksen kohdalla oli mahdollisuus valita useita eri vaihtoehtoja tai lisätä itse vastausvaihtoehto, jos valmiista vastausvaihtoehdoista ei löytynyt sopivaa. Vastauksia valittiin kaikkiaan 46 kertaa. Vastaukset on esitetty alla olevassa kuviossa (kuvio 4).

Vastausten perusteella voidaan arvioida, että koira-avusteista työskentelyä pidetään yksikössä varsin tarpeellisena (80 %) ja työskentelyssä pääsääntöisesti huomioidaan koiran tarpeet ja hyvinvointi (70 %). Puolet vastaajista pitää työskentelyä tällä hetkellä vastuullisena, turvallisenä ja ammattitaitoisena, mutta hajanaisena. Vastausten perusteella on havaittavissa, että tällä hetkellä

työskentely ei ole tavoitteellista (30 %) tai varsinkaan suunnitelmallista (10 %). Myöskään työskentelyn dokumentointi ei aina toteudu (40 %). Noin kolmasosa vastaajista pitää työskentelyä eettisesti kestäväenä. Kukaan vastaajista ei näe toimintaa työyhteisölle kuormittavana tai haasteellisenä, eikä ole kokenut vaaratilanteita työskentelyyn liittyen.

Tuloksia arvioitaessa tulee kuitenkin huomioida, että vastaajan näkemys vastausvaihtoehtojen tulkinnasta on vastaajan subjektiivinen näkemys ja perustuu vastaajan omaan tulkintaan siitä, mitä vastausvaihtoehto hänelle itselleen merkitsee.

Kuvio 4. Kokemukset koira-avusteisen työskentelyn nykytilasta.

Koira-avusteisuuden hyödyllisyyttä työskentelymenetelmänä kysyttiin muodossa ”miten hyödyllisenä pidät koira-avusteisuutta menetelmänä yksikössä?”. Vastaus annettiin liukukytkimellä, jossa oli arvot nolasta kymmeneen. Nolla-arvo” tarkoittaa ”ei lainkaan hyödyllisenä” ja arvo 10 ”erittäin

hyödyllisenä. Valintojen perusteella (kuvio 5) koira-avusteisuutta pidetään yksikössä hyödyllisenä menetelmänä, keskiarvon ollessa 9.

Minimiarvo	Maksimiarvo	Keskiarvo	Mediaani	Summa	Keskihajonta
7,0	10,0	9,0	9,0	90,0	1,1

Kuvio 5. Koira-avusteisen työskentelyn hyödyllisyyden kokemukset.

6.2 Lasten hyvinvoinnin tukeminen

Aineiston analysoinnin pohjalta tärkeäksi aiheeksi koira-avusteisessa työskentelyssä nousi työskentelyn tuottamat sosiaaliset, fyysiset ja psyykkiset hyvinvointivaikutukset lapsille. Vastaajat kuvasivat hyvinvointivaikutuksia eri näkökulmista kokemuksiinsa peilaten. Sosiaalisista hyvinvointivaikutuksista nousi esiin erityisesti koiran tuomat, positiivisena koetut vaikutukset yksikön arkeen. Arjen tasolla koettiin yleisen positiivisen ilmapiirin lisääntyminen ja yleisen levottomuuden vähentyminen sekä se, että lapset oleskelevat enemmän yleisissä tiloissa koiran ollessa yksikössä. Yhteisöllisyys nähtiin myös vaikuttavana tekijänä, jota kuvattiin mm. yhteisöllisyyden lisääntymisenä ja ryhmädynamiikan parantumisena.

Fyysisistä hyvinvointivaikutuksista ehdottomasti tärkeimpänä nousi esiin, kuinka koira lisää lasten liikkumista, ulkoilua ja aktiivisuutta. Vastaajat kuvasivat lasten ulkoilevan koiran kanssa enemmän ja kynnys fyysiseen toimintaan osallistumiseen, kuten lenkkeilyyn, madaltuu. Psyykkisistä hyvinvointivaikutuksista esiin nousi erityisesti, kuinka koira tuo lapsille iloa ja hyvää mieltä ja lisää joidenkin lasten kohdalla myös turvallisuuden tunnetta. Koira kuvattiin ikään kuin turvasatamana, johon turvautua silloin, kun jokin asia on vaikea tai pelottava. Turvallisuuden tunteen nähtiin lisääntyvän erityisesti koira koskettaessa tai koiran ollessa lähellä. Negatiivisena vaikutuksena mainittiin koirapelko joidenkin lasten kohdalla sekä se, että kaikki lapset eivät välitä koirista, välttelevät niitä tai eivät reagoi suuremmin niiden läsnäoloon.

6.3 Kognitiivisten toimintojen ja tunnesäätelyn tukeminen

Koira-avusteisella toiminnalla nähtiin positiivisia vaikutuksia lasten kognitiivisiin toimintoihin. Koiran kuvattiin opettavan lapselle vastuunottamista ja vastuunkantamista. Koiran kuvattiin tukevan

lasta arjen toiminnoissa ja toiminnanohjauksessa, mutta vastauksista ei ilmennyt tarkempia kuvauksia siitä, miten tukeminen näyttäytyy konkreettisesti.

Lasten tunnesäätelyn tukemisessa sen sijaan koiralla vaikuttaa olevan merkityksellinen rooli. Aineistosta nousi selvästi esiin, että koiran läsnäolo rauhoittaa lapsia. Rauhoittumista kuvattiin yleisen rauhattomuuden vähenemisen lisäksi siten, että koiran läsnä ollessa, koira katsottaessa tai koskettaessa lapsen on helpompi rauhoittua, rentoutua ja maadoittua hetkeen. Koira voi helpottaa lapsen vaikeaa oloa ja nopeuttaa ison tunteen yli pääsemisessä. Esiin nousi myös, että koiran läsnäolo voi helpottaa vaikeasta asiasta kertomista ja siitä keskustelemista.

Koiran kuvattiin tasaavan lasten tunnetiloja ja auttavan tunteiden käsittelyssä esimerkiksi niin, että koiran läsnä ollessa tunteita voi peilata koiran kautta ja käyttää koira tunteista kertomisen välittäjänä. Koira voi helpottaa myös käyttäytymisen säätelyä. Esimerkiksi aggressiivisen käytöksen kuvattiin olevan vähäisempää, kun koira paikalla. Lapset säätelevät äänenkäyttöä tehokkaammin koira huomioidessaan. Lisäksi kuvattiin koiran tasaavan tunnetiloja yleisesti, mutta vastauksista ei ilmennyt millä tavoin tämä näkyy lapsissa.

Kyselyn avulla selvitettiin myös vastaajien arvioita koira-avusteisten menetelmien tehokkuudesta lasten tunnesäätelyyn (kuvio 6). Esiin tullut kysymys oli muodossa ”Miten tehokkaita yksikössä käytetty koira-avusteiset menetelmät ovat mielestäsi olleet lasten tunnesäätelyn tukemisessa?”. Vastaus annettiin liukukykymellä arvoilla 1–5, jossa arvo 1 kuvasi menetelmien olevan ”ei lainkaan tehokkaita” ja luku 5 ”erittäin tehokkaita”. Vastausten perusteella koira-avusteinen työskentely lasten tunnesäätelyn tukena on tehokasta työskentelyä, vastausten keskiarvon ollessa 4.

Minimiarvo	Maksimiarvo	Keskiarvo	Mediaani	Summa	Keskihajonta
3,0	5,0	4,0	4,0	40,0	0,7

Kuvio 6. Kokemukset koira-avusteisen työskentelyn tehokkuudesta lasten tunnesäätelyn tukemisessa.

6.4 Koira-avusteiset työskentelymenetelmät ja työskentelyn haasteet

Koira-avusteisista työskentelymenetelmistä nousi esiin erityisesti niiden puute. Analyysistä ei juurikaan noussut esiin konkreettisia työskentelymenetelmiä lasten kanssa ja myös vastaajat kuvasivat, että niitä tarvitaan työskentelyn tueksi, jotta työskentelyä voidaan toteuttaa tavoitteellisesti.

Toimiviksi käytänteiksi työskentelyssä nousi esiin koiran läsnäolo yksikössä tai samassa tilassa, jolloin hyvinvointivaikutuksia voi syntyä ja koira voi auttaa niiden tukemisessa läsnäolollaan. Koiran ottaminen mukaan esimerkiksi vaikeasta asiasta keskusteluun koettiin hyödyllisenä. Lisäksi toimiviksi käytänteiksi kuvattiin koirasta huolehtiminen, silittäminen ja rapsuttaminen ja koiran kanssa yhteinen tekeminen esim. ulkoilun tai muun aktiviteetin muodossa. Konkreettisesta työskentelystä esiin nousi yksittäisiä ideoita, mitä tavoitteelliset työskentelymenetelmät voisivat olla, esim. koiralle lukeminen, tunnetaitojen harjoittelu ja koiran opettaminen/kouluttaminen.

Koira-avusteista työtä haittaavina ja rajoittavina tekijöinä aineistosta nousi esiin ennakoimattomuuden haasteet, koiran turvallisuuden haasteet, koirapelko ja työskentelyn rajoitteet. Suunnitelmien muutokset ja muut äkilliset tilanteet, joita ei ole voitu ennakoida, asettavat työskentelyn toteuttamiselle haasteita. Esimerkiksi jos koiran tulo yksikköön joudutaan perumaan tai työskentely keskeyttämään, siitä voi koitua lapsille pettymyksiä. Lasten kuljetukset yksikön ulkopuolelle luovat myös logistista haasteellisuutta. Ennakoimattomat kriisitilanteet ja muut muuttujat arjessa luovat koiran turvallisuudelle riskin.

Koirapelko nousi esiin yhtenä työskentelyä haastavana ja rajoittavana tekijänä. Vastauksissa korostettiin, että ihmistä, joka jännittää tai pelkää koira, tulee kunnioittaa. Koirapelon näyttäytymistä lasten eleissä, olemuksessa tai käyttäytymisessä ei vastauksissa kuvattu, joten sen näyttäytymistä lapsissa ei voida kuvata tuloksissa. Kuten luvussa 6.2 kuvattiin, koirapelon lisäksi osa lapsista on

osoittanut, ettei pidä koirista tai halua olla niiden kanssa tekemisissä. Tällöin koira-avusteista työskentelyä ei voida näiden lasten kanssa toteuttaa.

Muina työskentelyä rajoittavina tekijöinä kuvattiin esimerkiksi se, että ohjaajilla ei ole riittävästi tuntemusta yksikössä työskentelevistä koirista, työskentelyltä puuttuu selkeät tavoitteet, ohjeet ja toimintamallit ja toiminta on epäsäännöllistä.

6.5 Toiminnan organisointi, laadun varmistaminen ja asiakkaan näkökulma

Merkittävänä asiana aineistosta nousi esiin toiminnan organisointi ja laadun varmistaminen, joka jakautui aineistossa seuraaviin yläluokkiin: toiminnan laatu, toiminnan tehokkuus, yhteiset toimintamallit, tiedonkulku ja osaamisen kehittäminen.

Toiminnan laatua ja tehokkuutta aineiston pohjalta tarkastellessa, esiin nousi suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus ja säännöllisyys. Toiminnan suunnittelu ja säännöllisyys nähtiin tärkeänä työskentelyn ennakoitavuuden ja hyödyllisyyden kannalta, mutta se koettiin tällä hetkellä asiana, joka ei toteudu käytännössä. Sama nousi esille luvussa 6.1, vain 10 % vastaajista pitää tämänhetkistä koira-avusteista työskentelyä suunnitelmallisena. Suunnitelmallisuuden ja säännöllisyyden kehittämis ehdotuksiksi nousi esimerkiksi työskentelyn kalenterointi, koirapäivistä yhdessä sopiminen esim. henkilöstön viikkopalaverissa ja ennalta sovitut työskentelypäivät/-hetket.

Toiminnan tavoitteellisuus nousi aineistosta esiin hyvin usein ja eri yhteyksissä. Tavoitteellisuutta kuvattiin ikään kuin toiminnan kivijalkana, mutta sen koettiin vaativan kehittämistä. Lukuun 6.1 viitaten, noin joka kolmas vastaajista pitää tämänhetkistä työskentelyä tavoitteellisena. Tavoitteellisuuden osalta esiin nousi erityisesti tarve erottaa suunnitelmallinen tavoitteellinen työskentely ja koiran kanssa vapaammin ”hengailu” toisistaan. Tavoitteiden tulisi aineiston mukaan olla yksilöllisiä, lapsen tarpeet huomioivia ja selkeitä. Tavoitteiden toteutumista tulee seurata.

Yhteiset toimintamallit puolestaan jakoutuivat alaluokkiin työskentelyn vastuut, yhteiset käytännöt sekä kirjaaminen ja dokumentointi. Aineiston pohjalta vastuuasioihin kaivataan lisää osaamista ja selkeyttämistä. Vastuuasioista sopiminen ja niiden ymmärtäminen myös koiran omistajan näkökulmasta koettiin tärkeänä. Tämänhetkiset yhteiset käytännöt koira-avusteisen työn toteuttami-

sessä koettiin epäselvinä ja puutteellisina. Yhteisten käytäntöjen koetaan helpottavan ja selkeyttävän työskentelyä. Aineistosta nousi esiin, että yhteisiä käytäntöjä voitaisiin kehittää luomalla toimivat ja selkeät työskentelyohjeet ja suunnittelemalla toimintaa yhdessä sekä kiinnittämällä huomiota työskentelyn kirjaamiseen ja dokumentointiin. Tämänhetkisessä työskentelyssä vastaajista 40 % on sitä mieltä, että toiminta on dokumentoitua (ks. luku 6.1).

Tiedonkulku ja osaamisen kehittäminen nousi myös aineistosta esiin. Tiedonkulussa esiin nousi erityisesti lasten informointi koira-avusteisesta työskentelystä. Kehitysideoina nostettiin esiin esimerkiksi lasten informointi ilmoitustaululla päivistä, jolloin koira on talossa ja lisäämällä lasten tietoisuutta koira-avusteisesta työskentelystä. Myös henkilökunnan välistä sisäistä tiedonkulkua pidetään tärkeänä työskentelyn laadukkaan toteutumisen kannalta. Aineistosta nousi esiin myös osaamisen kehittämisen tarpeita esimerkiksi koira-avusteisen työskentelyn toteuttamiseen ja menetelmien käyttöön. Aineiston pohjalta osaamisen tarvetta voidaan kehittää esimerkiksi laadukkaalla perehdyttämällä.

Aineiston mukaan lapsikohtaisuutta ja lasten osallistamista työskentelyssä pidettiin niin ikään tärkeinä asioina. Työskentelyn räätälöiminen yksilöllisesti lapsen tarpeet ja toiveet huomioon ottaen, nousi esiin useissa vastauksissa. Samoin lapsen osallistaminen koira-avusteisen toiminnan suunnitteluun. Aineiston pohjalta kuitenkin nousi esiin, että lapsikohtaisten tavoitteiden asettaminen, toiminnan suunnittelu yhdessä lapsen kanssa ja lapsen omien kiinnostuksen kohteiden kartoittaminen eivät tämänhetkisessä yksikön koira-avusteisessa työskentelyssä toteudu.

Kehitysideoina esiin nousi lasten ottaminen mukaan koira-avusteisen työskentelyn suunnitteluun ja toteuttamiseen esimerkiksi luomalla yhdessä lasten kanssa toimintasäännöt työskentelylle silloin, kun koira on yksikössä sekä lasten mielenkiinnonkohteiden kartoittaminen yksilöllisen työskentelyn kehittämiseksi.

6.6 Työskentelyssä käytettävän koiran ominaisuudet

Yhtenä asiana aineistosta nousi esiin työskentelyssä käytettävän koiran ominaisuudet, joka jakautui aineiston perusteella neljään osioon; koiran luonne ja temperamentti, käyttäytyminen, käsiteltävyys ja ikä. Aineiston perusteella työskentelyyn soveltuva koira on luonne- ja temperamenttiominaisuuksiltaan rauhallinen, sosiaalinen, kiltti, itsevarma, rohkea ja leikkisä.

Käyttäytymisominaisuuksien osalta koiralta toivotaan hyvää tottelevaisuutta ja sitä, että se on hyvin koulutettu. Koiran tulee sietää tai olla tottunut erilaisiin ärsykkeisiin, kuten koviin ääniin, äkkinäisiin liikkeisiin ja äkillisiin tilanteen muutoksiin. Käsiteltävyyden osalta esiin nousi esiin, että työskentelyyn soveltuva koira pitää käsittelystä, kosketuksesta ja rapsutuksista ja on tottunut kaikenlaiseen käsittelyyn. Työskentelyyn käytettävän koiran tulee aineiston perusteella olla aikuinen. Aineistosta ei noussut esiin esimerkiksi koiran kokoon, rotuun, käyttötarkoitukseen tai terveyteen liittyviä ominaisuuksia.

7 Koira-avusteisen työskentelyn perehdytysopas

Perehdytysoppaan suunnittelussa ja toteutuksessa käytiin jatkuvaa vuoropuhelua toimeksiantajan kanssa. Suunnitteluvaiheessa pohdittiin mm. oppaan ulkoasua, selkeyttä ja ymmärrettävyyttä. Selkeä tekstinasettelu ja johdonmukaisen eteneminen oli tärkeässä roolissa.

Oppaan sisältö (liite 3) rakentui opinnäytetyön tuloksien pohjalta ja lisäksi oppaaseen sisällytettiin johdattelevaa teoriaa Green Care -toimintatavasta sekä koira-avusteisesta työskentelystä. Merkityksellisessä roolissa koira-avusteisen työskentelyn periaatteita yksikössä pohdittaessa oli opinnäytetyön tuloksissa esille nousseet kehittämistarpeet. Ohjeita ja toimintamalleja lähdettiin räätälöimään erityisesti näiden pohjalta.

Valmiiseen perehdytysoppaaseen koottiin lyhyen teoriapohjan lisäksi koira-avusteisella työskentelyllä saavutettavissa olevia hyvinvointihyötyjä lapsille. Koira-avusteinen työskentely yksikössä tavoittelee hyvinvoinnin tai tunnesäätelyn/arjen toimintojen tukemista koira-avusteisin menetelmin. Koira voi hyödyntää työskentelyssä yksilötyöskentelyn kautta tai yhteisöllisen työskentelyn kautta, jolloin koiran rooli voi olla enemmänkin läsnä oleva.

Oppaaseen koottiin ohjeet ja yhteinen toimintamalli niin työskentelyn aloittamiselle, toteuttamiselle kuin riskinhallinnallekin. Työskentelyn ammattimainen työote, suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus ja lasten osallistaminen työskentelyyn jo suunnitteluvaiheessa, nousevat tärkeinä asioina oppaassa esiin. Oppaassa kuvataan myös millaista osaamista koira-avusteista työskentelyä toteuttavalla ohjaajalla tulisi olla, miten osaamista voi kehittää ja mitä vastuita ja velvollisuuksia työskentelyyn liittyy. Lisäksi oppaassa kuvataan, millainen koira työskentelyyn soveltuu. Oppaan loppuun

on koottu oppaassa hyödynnettyjen lähteiden lisäksi hyödyllisiä linkkejä ja kirjavinkejä työskentelyn tueksi.

8 Pohdinta

Opinnäytetyön idea nousi toimeksiantajan tarpeesta kehittää koira-avusteisuutta työskentelymenetelmänä sijaishuollon yksikössä, jossa koira-avusteinen työskentely on ollut osana toimintaa jo jonkin aikaa. Työyhteisössä koira-avusteista toimintaa on pidetty tärkeänä ja työntekijöiden välisistä keskusteluista nousi esiin se, että yksistään koiran läsnäolon koettiin olevan joidenkin lasten kohdalla oiva ”apuväline” hyvinvoinnin lisääjänä arjessa. Näiden keskustelujen pohjalta nousi myös tarve selvittää mitä hyvinvointihyötyjä ja muuta tukea koira-avusteisuudella voidaan parhailaan saavuttaa yksikköön sijoitetuille lapsille ja miten työskentelyä saataisiin selkeytettyä niin, että sitä voidaan toteuttaa parhaalla mahdollisella tavalla, laadukkaasti asiakastyön yhtenä menetelmänä.

Tämän pohjalta opinnäytetyön toteutuksen suunnittelu käynnistyi yhdessä toimeksiantajan kanssa. Alkuvaiheessa aiheen laajuutta pohdittiin paljon ja aiheen rajaamisesta käytiin keskustelua. Mikä on oleellista ja tärkeää, työskentelyn kehittämisen kannalta. Lopulta aihe rajattiin sijoitettujen lasten hyvinvointiin ja tunnesäätelyyn, sillä näiden asioiden koettiin olevan merkityksellisessä asemassa sijoitettujen lasten kohdalla. Miten koira-avusteisella työskentelyllä voidaan näitä tukea ja miten työskentelyä voidaan yksikössä toteuttaa entistä paremmin niin, että lapset siitä aidosti hyötyvät, oli lähtöajatus.

Opinnäytetyön tekijän näkökulmasta aihe oli mielenkiintoinen ja siihen oli helppo tarttua, sillä tekijä itse on aktiivinen koiraharrastaja ja toteuttanut koira-avusteista työskentelyä omien koiriensä kanssa. Tekijänä oli kuitenkin myös tärkeää pohtia aihetta kriittisesti eri näkökulmista sillä lähtökohtaisesti ajatukset työskentelyn hyödyistä ja toteuttamisesta loivat positiivisen mielikuvan aiheesta tekijän mielessä. Ja sehän ei luonnollisestikaan tarkoita sitä, että muut ihmiset ajattelevat toiminnasta samoin. Oli siis tärkeää lähteä tutkimaan aihetta avoimin mielin, huomioiden eri ihmisten ajatukset ja näkökulmat.

Alkuperäisessä suunnitelmassa oli yhtenä tavoitteena saada opinnäytetyön avulla koottua konkreettisia koira-avusteisia menetelmiä asiakastyöhön, mutta tätä suunnitelmaa muutettiin yhdessä

toimeksiantajan kanssa, sillä työn tuloksista nousi esiin hyvin vahvasti konkreettisten menetelmien puute eikä aineistosta noussut esiin kehittämissuhteita tähän. Näin ollen opinnäytetyössä päädyttiin keskittymään muihin tärkeimpiin tuloksiin, jotka olivat työskentelyn avulla saatavat fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset hyvinvointihyödyt lapsille sekä työskentelyn avulla saavutettava tuki lasten tunnesäätelyssä ja työskentelyn suunnitelmallisuuden, tavoitteellisuuden ja yhteisten toimintamallien puute ja niiden kehittäminen.

Kuten opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä nousee esiin Green Care -työskentelyn ja koira-avusteisen toiminnan tavoitteellisuuden ja suunnitelmallisuuden merkitys ammattilaisten toteuttamana työskentelynä (Ikäheimo 2013, 19 sekä Koirat kasvatusta- ja kuntoutustyössä ry ammattieettiset ohjeet, 2017), ei tuloksia arvioitaessa ollut yllättävää, että työskentelyn laatutekijät nousivat voimakkaasti esiin ja kaipaavat selkeyttä toiminnan laadun varmistamiseksi. Nämä tekijät ohjasivat vahvasti perehdytysoppaan sisällön suunnittelua.

Keskeisinä asioina koiran avulla saatavista hyvinvointivaikutuksista nousi esiin koiran rauhoittava vaikutus lapseen. Rento oleskelu koiran kanssa ja eläimen koskettaminen koettiin merkityksellisenä maadoittavana tekijänä. Eläinten rauhoittavaa ja rentouttavaa vaikutusta kuvataan kirjallisuudessa jopa eläinavusteisen työskentelyn yhdeksi menestystekijäksi (Kahilaniemi 2020,19). Tuloksista nousi myös esiin, kuinka koiran läsnä ollessa lapsen voi olla helpompi puhua esimerkiksi vaikeiksi kokemista asioista. Myös Atín Arratibel ym. (2015) totesivat vuorovaikutuksen ja kommunikation edistyvän erityisesti silloin, kun työskentelyssä käytetään ystävällistä koira. Langinvainio puolestaan (2015, 16–25) kirjoittaa, että koiran läsnäololla voi olla myös myönteisten tunteiden ilmaisuun helpottava vaikutus, vaikei opinnäytetyön tuloksissa tämä asia varsinaisesti nousutkaan esiin.

Varmasti ainakin koiranomistajat ovat tietoisia, kuinka koira voi kannustaa liikkumaan. Koiran kanssa ulkoilu ja lenkkeily voi olla mukavampaa ja motivoivampaa yhdessä koiran kanssa, verrattuna yksin ulkoiluun. Koira-avusteisen työskentelyn hyöty lasten aktiivisuuden lisääjänä oli myös yksi tärkeä asia, joka opinnäytetyön tuloksista ilmeni. Koira kannustaa lasta ulkoilemaan enemmän ja pidempiä aikoja. Lisäksi koiran läsnäolon koettiin lisäävän iloa ja positiivista mieltä arkeen merkittävässä määrin. Samankaltaisia tuloksia kuvaa Langinvainio (2016, 19–21) tutkiessaan koiran

tuomia hyvinvointivaikutuksia. Tosin tulee huomioida, että kyseisen tutkimuksen kohderyhmänä olivat aikuiset ihmiset.

Oli mielenkiintoista huomata, ettei opinnäytetyön tuloksissa noussut käytännössä lainkaan esiin se, miten tärkeässä roolissa koira-avusteisessa työskentelyssä pidetään koiran käyttäytymiseleiden ja lajityypillisten tarpeiden tunnistaminen, jotta vaaratilanteita voidaan välttää työskentelyprosessin aikana ja turvata tältä osin koiraan altistumasta stressitekijöille. Tämän perusteella voi pohtia, tarvitaanko tälle osa-alueelle lisää osaamista työntekijöiltä. (Ervast & Raukola-Lindblom 2022, 121–129, 138).

On myös huomioitava, että vaikka useiden lapsien kohdalla koira-avusteisella työskentelyllä voidaan saavuttaa monia tässäkin opinnäytetyössä kuvattuja hyötyjä, ei työskentelymuoto kuitenkaan sovi kaikille lapsille. Jos lapsi pelkää koiria tai ei välitä niistä, ei myöskään hyvinvointihyötyjä voida saada, joten koira-avusteinen työskentely ei ole heidän kohdallaan tarpeenmukaista. Yleisenä johtopäätöksenä tutkimustuloksia tarkastellessa voidaan kuitenkin todeta, että koira-avusteisella työskentelyllä voidaan saavuttaa positiivisia hyvinvointivaikutuksia ja koira-avusteinen työskentely voi toimia sijoitettujen lasten tunnesäätelyä ja mahdollisesti myös kognitiivisia toimintoja tukevana tekijänä silloin, kun lapsi pitää koirista ja lapsella on koiraan hyvä suhde. Erityisesti sijoitettujen lasten kohdalla eläinten hyöty on nähty lasten tunteiden säätelyssä (Malinen 2017, 32).

Laadukas työskentely vaatii kuitenkin toteutuakseen yhteisen toimintasuunnitelman, yksilöllisesti suhteutetut tavoitteet ja koko työyhteisön tuen. Työskentelyä haastavat tekijät kuten esimerkiksi toimintaympäristön ennakoimattomuus ja lasten tai työyhteisön jäsenen koirapelko tulee huomioida työskentelyn kaikissa vaiheissa. Oman koiran ottaminen työskentelyyn mukaan tuo mukanaan myös vastuita ja velvollisuuksia, eivätkä kaikki työyhteisössä välttämättä ole tähän valmiita, joten toiminnan tulee aina perustua vapaaehtoisuuteen.

Koira-avusteisen työskentelyn perehdytysoppaan avulla toimeksiantajan yksikössä on nyt paremmat valmiudet toteuttaa koira-avusteista työskentelyä tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti ja sen avulla voidaan selkeyttää perehdytysprosessia. Toimeksiantajalta saadun palautteen perusteella perehdytysopas on tarpeellinen ja sen avulla toimintaa voidaan myös kehittää tulevaisuudessa,

kun toimintaa on ensin toteutettu yhteisten linjausten mukaan ja sitä kautta työskentelyn vaikuttavuudesta ja haasteista saadaan lisää kokemusta. Kokemuksen karttuessa voisi yhtenä jatkokehitysideana olla koira-avusteisen työskentelyn hyödyllisyyden arviointi edelleen, sekä kerätä yhteen toimivia käytänteitä yksikössä, joiden avulla voisi olla mahdollisuus saada konkreettisia käytännön menetelmäesimerkkejä työskentelyä tukemaan.

Koska opinnäytetyön avulla ei noussut suuremmin esiin koira-avusteiseen yksilötyöskentelyyn soveltuvia käytännön menetelmiä kuntouttavaan työskentelyyn, voisi jatkossa olla hyödyllistä myös kehittää ohjaajien menetelmäosaamista koira-avusteisuuden osalta esimerkiksi tukemalla työntekijöitä kouluttautumaan koira-avusteisten menetelmien käyttöön täydennyskoulutusten avulla. Perehdytysopasta voisi jatkossa myös kehittää yhdessä lasten kanssa, lasten kokemusten ja toiveiden pohjalta, sillä tässä opinnäytetyössä lasten näkemykset ja kokemukset eivät päässeet esiin, muuten kuin välillisesti työntekijöiden kokemusten pohjalta.

Lähteet

- Aho, M., Hirvonen, J., Ilmarinen, K., Lipponen, M., Paakkolanvaara, J., Peuraniemi, T., Saarinen, S., Salonen, K. & Vehmasto, E. 2021. Suomalainen Green Care: Green Care -toimintatavan käsikirja & LuontoVoiman ja LuontoHoivan laatutyökirja. Luonnonvarakeskus ja Green Care Finland ry. Viitattu 16.10.2024. https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/547708/GreenCare_ty%F6kirja.pdf?sequence=4
- Andics, A., Faragó, T., Gácsi, M., Kis, A. & Miklósi, A. 2014. Voice-Sensitive Regions in the Dog and Human Brain Are Revealed by Comparative fMRI. *Current Biology* 24, 5, 574–578.
- Airaksinen, T., Kostamo, P. & Vilkkä, H. 2022. KIRJOITA ITSESI ASIANTUNTIJAKSI. Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Art House Oy. Viitattu 10.11.2024. <https://janet.finna.fi>, Ellibslibrary.
- AMMATTIKORKEAKOULUJEN OPINNÄYTETÖIDEN EETTISET SUOSITUKSET. 2020. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto, Arene ry. Viitattu 25.9.2024. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Rapor-tit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>
- Araneva, M. 2022. Lapsen suojelu: toteuttaminen ja päätöksenteko: käsikirja lapsen asioista päätävälle. Almatalent, 2. uud. painos. E-kirja.
- Atín Arratibel, M.A., Ferriero, G., Máximo Bocanegra, N., Muñoz Lasa, S. Valero Alcaide, R. & Varela Donoso, E. 2015. Animal assisted interventions in neurorehabilitation: a review of the most recent literature. *Neurologia* 30, 1, 1-7.
- Beetz, A., Julius, H., Turner, D. & Kotrschal, K. 2012. Effects of Social Support by a Dog on Stress Modulation in Male Children with Insecure Attachment. Viitattu 8.9.2021. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3498889/>
- Cipriani, J., Fisher, G. & Velde, B. Resident and therapist views of animal-assisted therapy: Implications for occupational therapy practice. *Australian Occupational Therapy Journal* 2005, 52, 43-50.
- Clinnick, D., Lahtinen, M., Mannermaa, K., Salonen, S. & Viranta, S. 2021. Excess protein enabled dog domestication during severe Ice Age winters. Artikkel. *Scientific Reports* volume 11. 7.
- Cotton, S., Jones, M. & Rice, S. 2019. Incorporating animal-assisted therapy in mental health treatments for adolescents: A systematic review of canine assisted psychotherapy. *Tutkimusartikkeli. PLoS ONE* 14, 1.
- Eriksson, P. & Niemi, M. 2023. Sijoitettuna asuvien peruskouluikäisten kokemuksia terveydestä, päihteistä, väkivallasta ja palveluista. THL:n raportti. Viitattu 23.10.2024. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147428/URN_ISBN_978-952-408-189-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Ervast, L. & Raukola-Lindblom, M. 2022. Hevoset ja koirat eläinavusteisessa työssä – tutkittua tietoa ja kokemuksia. 1. painos. Sanasilta Oy.

- Forsell, M. & Kuoppala, T. 2024. Lastensuojelu 2023. Joka kuudennesta teinistä tehtiin lastensuojeluilmoitus vuonna 2023. THL:n tilastoraportti 19/2024. Viitattu 25.9.2024. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148992/Lastensuojelu_2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Green Care -palvelujen laatu ja laadunhallinta. N.d. Green Care Finland ry:n www-sivusto. Viitattu 14.10.2024. <https://www.gcf Finland.fi/laatu/>
- Gyllenberg, D., Heino, T., Keski-Säntti, M., Kääriälä, A., Pekkarinen, E., Ristikari, T., Sourander, A. & Sund, R. 2021. The association between treated psychiatric and neurodevelopmental disorders and out-of-home care among Finnish children born in 1997. Artikkel. Volume 31, 1789–1798.
- Hautamäki, L., Ramadan, F. & Vilhunen, T. 2021. MILLAINEN ON HYVÄ ELÄINAVUSTEINEN INTERVENTIO? Käsikirja eläinavusteisten menetelmien laadukkaaseen toteuttamiseen eri toimintaympäristöissä. Kelan julkaisu. Viitattu 23.10.2024. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/06a4187d-0911-4c46-8755-cc16ffbe0c08/content>
- Heino, T., Hyry, S., Ikäheimo, S., Kuronen, M. & Rajala, R. 2016. Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuosTa-hankkeen (2014–2015) päätulokset. THL:n raportti 3/2016. Viitattu 25.9.2024. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130536/URN_ISBN_978-952-302-644-5.pdf
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Viitattu 25.9.2024. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- Hyötykoirat. N.d. Suomen kennelliiton www-sivusto. Viitattu 20.11.2024. <https://www.kennelliitto.fi/koirat/hyotukoirat>
- Ikäheimo, K. 2013. Karvaterapiaa - Eläinavusteinen työskentely Suomessa. 1. painos. Solution Models House.
- Ikäheimo, K., Lipponen, M., Mattila-Rautiainen, S., Paasonen, T. & Raukola-Lindblom, M. 2023. Eläinavusteisuus Suomessa. Eduskunnan eläinavusteisen työryhmän termistöryhmän artikkeli Luonnonvarakeskuksen www-sivuilla. Viitattu 25.9.2024. <https://www.luke.fi/fi/documents/elainavusteisuus-suomessa>
- Juuti, P. & Puusa, A. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. 2020. Gaudeamus Oy. E-kirja.
- Kahilaniemi, E. 2020. Eläinavusteinen interventio. 2. painos. Eeva Kahilaniemi/Voimatassu Oy.
- Kahilaniemi, E. & Löf, L. 2021. GREEN CARE -menetelmäopas. Eeva Kahilaniemi/Voimatassu Oy. 2. korjattu painos.
- Kallinen, K., Laitinen, M., Lantela, L., Leinonen, J., Nikupeteri, A., Nurmi, H. & Turunen, T. 2021. Lasten arjen hyvinvoinnin tekijät. Artikkel. Kasvatus ja Aika 15, 2, 4–21.
- Karjalainen, K. 2020. Koiran omistamisen vaikutus omistajan fyysiseen aktiivisuuteen ja hyvinvointiin. Pro-Gradu tutkielma. Itä-Suomen Yliopisto. Terveystieteiden tiedekunta. Viitattu 25.9.2024.

https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/22418/urn_nbn_fi_uef-20200391.pdf?sequence=-1&isAllowed=y

Keskeisiä käsitteitä. 2024. Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivusto. Viitattu 22.10.2024. <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointi-ja-terveyserot/keskeisia-kasitteita>.

Kinnunen, A. & Nikkari, P. 2017. Koira auttaa ja ilahduttaa. Artikkel. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 23, 133. Viitattu 10.11.2024. <https://www.duodecimlehti.fi/duo14052>

Koira-avusteinen työskentely. N.d. Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry:n www-sivusto. Viitattu 25.9.2024. <https://kasvatus-kuntoutuskoirat.fi/>

Koirat. N.d. Suomen Kennelliiton www-sivusto. Viitattu 10.11.2024. <https://www.kennelliitto.fi/koirat>

Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry. N.d. Yhdistyksen www-sivusto. Viitattu 23.10.2024. <https://kasvatus-kuntoutuskoirat.fi/>

Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry ammattieettiset ohjeet, 2017. Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry:n www-sivusto. Viitattu 8.9.2024. <http://www.kasvatus-kuntoutuskoirat.fi/koira-tyoparina/ammattieettiset-ohjeet/>

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta ja käyttö. Tampere: Vastapaino.

L 693/2023. Laki eläinten hyvinvoinnista. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 25.9.2024. <http://www.finlex.fi>, hakusana laki eläinten hyvinvoinnista.

L13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 25.9.2024. <http://www.finlex.fi>, hakusana lastensuojelulaki.

L60/1991. YLEISSOPIMUS lapsen oikeuksista. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 22.10.2024. <http://www.finlex.fi>, hakusana yleissopimus lapsen oikeuksista.

Laakso, R. 2019. ”Ne näki musta”. Huostassa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kokemukset. Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen raportti. Helsinki 2019. Viitattu 22.10.2024. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137484/URN_ISBN_978-952-343-267-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Langinvainio, H. 2016. HYVÄÄ ELÄMÄÄ KOIRAN KANSSA. Koiran vaikutuksesta koiranomistajan hyvinvointiin ja onnellisuuteen. Kennelliiton julkaisu 2/2016. Viitattu 25.9.2024. <https://www.kennelliitto.fi/files/hyvaa-elamaa-koiran-kanssa-koiran-vaikutuksesta-koiranomistajan-hyvinvointiin-ja-onnellisuuteen-2016>

Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmä. 2020. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:28. Viitattu 25.9.2024. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162414/STM_2020_28_rap.pdf

- Malinen, A. 2017. Rauhaa rauhattomuuteen: luonnon ja eläintenmerkitys vaikeissa oloissa eläneiden lastenelämässä, n. 1945–1960. Artikkel. Kasvatus & Aika 11, 1, 24–40. Viitattu 25.9.2024. <https://journal.fi/kasvatusjaika/article/view/68703/30122>
- Ojasalo, K. & Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3.–4. painos. Sanoma Pro Oy.
- Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi: Uudistettu laitos. Kustannusosakeyhtiö Tammi 2018.
- Seppänen, M. 2021. Tunnetaidot voimavarana. Opas sosiaali- ja terveysalalle. PS-kustannus. Viitattu 27.11.2024. <https://janet.finna.fi>, Elliblibrary.
- Thurén, P. N.d. Koira voi murtaa jäätä ja opettaa empatiaa. Jyväskylän ammattikorkeakoulun www-sivusto. Artikkel. Viitattu 25.10.2024. <https://www.jamk.fi/fi/artikkeli/koira-voi-murtaa-jaata-ja-opettaa-empatiaa>
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. TUTKIMUKSELLINEN KEHITTÄMISTOIMINTA. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. 3. korjattu painos.

Liitteet

Liite 1. Saatekirje

Hei,

olen Maija [REDACTED] Opiskelen Jyväskylän ammattikorkeakoulussa sosionomiksi (AMK) ja teen opinnäytetyönä koira-avusteisen työskentelyn perehdytysoppaan lastensuojelun sijaishuollon yksikön ohjaajille [REDACTED]

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten koira-avusteista työskentelyä voidaan yksikössä toteuttaa tavoitteellisesti ja johdonmukaisesti lasten ja nuorten tunnesäätelyn tukena arjessa ja millaisin menetelmin. Työn tuloksena syntyy perehdytysopas ohjaajien käyttöön. Oppaassa kuvataan, millainen koira työhön soveltuu ja mitä osaamista ohjaajalta vaaditaan. Oppaaseen kootaan muutamia koira-avusteisia menetelmiä, joita ohjaaja voi käyttää työskennellessään lasten ja nuorten kanssa. Lisäksi oppaan avulla on tarkoitus kehittää yksikön ohjaajien osaamista koira-avusteisessa työskentelyssä tarjoamalla helpotusta ja selkeyttä perehdyttämisprosessiin.

Nyt pyydänkin teitä osallistumaan koira-avusteisuuden näkemyksiä ja kokemuksia kartoittavaan kyselyyn, jonka avulla opinnäytetyötä varten tarvittava aineisto on tarkoitus kerätä. Kysely toteutetaan sähköisenä [Webropol](#)-kyselynä ja siihen osallistuminen on vapaaehtoista.

Kaikkea opinnäytetyöhön liittyvää aineistoa käsitellään luottamuksellisesti ja hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti, eettiset näkökulmat huomioiden koko prosessin ajan. Kyselyn vastauksia käytetään ainoastaan edellä kuvatun opinnäytetyön toteuttamisessa. Opinnäytetyön valmistuttua kaikki kertynyt aineisto hävitetään poistamalla tiedostot pysyvästi OneDrive-pilvipalvelusta sekä kysely vastauksineen [Webropol](#)-ohjelmasta. Opinnäytetyön kaikissa vaiheissa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että vastaajien anonymiteetti säilyy. Henkilötietojen käsittelyä on kuvattu tietosuojaselosteessa (GDPR), jonka löydät tästä linkistä: [REDACTED]

Vastaamiseen kuluu aikaa noin 10–15 minuuttia.

Kyselyyn voit osallistua tästä linkistä: [REDACTED]

Vastausaika kyselyyn päättyy 22.10.2024. Tervetuloa vastaamaan kyselyyn!

Ystävällisin terveisin,

Maija Montonen

[REDACTED]

Liite 2. Kysely

Kysely koira-avusteisesta työskentelystä yksikössä

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Tämän kyselyn tarkoituksena on kerätä aineistoa opinnäytetyöhön, joka käsittelee koira-avusteisuutta [REDACTED]. Kyselyn avulla kerättyä tietoa käytetään ainoastaan tässä opinnäytetyössä. Kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista.

Kaikki kyselyvastaukset anonymisoidaan, ja niistä poistetaan henkilön tunnistamisen mahdollistavat tiedot ennen analysointia. Aineistoa säilytetään opinnäytetyön valmistumiseen saakka, jonka jälkeen se tuhoetaan.

Henkilötietojen käsittelyä on kuvattu tarkemmin tietosuojaselosteessa, jonka löydät saatekirjeestä.

Kyselyn vastausaika päättyy 22.10.2024.

Tervetuloa vastaamaan kyselyyn!

1. Annan suostumukseni, että kyselyyn antamiani vastauksia saa käyttää edellä kuvatussa opinnäytetyössä? *

Kyllä

Ei

2. Millaista koira-avusteinen työskentely mielestäsi on yksikössä tällä hetkellä? Huomaa, että voit valita useita vaihtoehtoja. *

- Suunnitelmallista
- Tavoitteellista
- Tarpeellista
- Vastuullista
- Hajanaista
- Ammattitaitoista/osaavaa
- Työyhteisölle kuormittavaa
- Haasteellista
- Dokumentoitua (kirjaukset DomaCaressa)
- Turvallista
- Vaaratilanteita esiintyy
- Koiran tarpeet ja hyvinvoinnin huomioon ottavaa
- Eettisesti kestävä
- Jotain muuta, mitä? _____

**3. Oletko havainnut haasteita tai esteitä koira-avusteiseen työskentelyyn liittyen?
Jos olet, niin millaisia? ***

4. Miten hyödyllisenä pidät koira-avusteisuutta menetelmänä yksikössä? *

5. Miten koira-avusteinen työskentely mielestäsi vaikuttaa lasten hyvinvointiin yksikössä? *

6. Oletko havainnut muutoksia lasten tunnesäätelyssä koiran läsnä ollessa? Jos olet, niin millaisia? *

7. Miten koira-avusteinen työskentely mielestäsi vaikuttaa yksikön arkeen? (esim. ilmapiiri, arjen toiminnot, lasten käyttäytyminen jne.) *

8. Millaiset koira-avusteiset menetelmät tai käytännöt ovat olleet toimivia lasten kanssa työskennellessä? *

9. Miten tehokkaita yksikössä käytetyt koira-avusteiset menetelmät ovat mielestäsi olleet lasten tunnesäätelyn tukemisessa? *

10. Onko koira-avusteiselle työskentelylle yksikössä mielestäsi selkeät ohjeet ja tavoitteet? *

- Kyllä
 Ei
 Osittain
 En osaa sanoa

12. Onko koiraa työssään käyttävien ohjaajien osaaminen koira-avusteisen työskentelyn toteuttamisessa mielestäsi riittävällä tasolla? *

- Kyllä
 Ei
 Osittain
 En osaa sanoa

14. Millainen koira mielestäsi soveltuu työskentelyyn? *

15. Miten koira-avusteista toimintaa voitaisiin mielestäsi kehittää yksikössä? *

Liite 3. Perehdytysoppaan sisällysluettelo

Sisällysluettelo

Green Care ja koira-avusteisen työskentelyn taustaa.....	3
Koira-avusteisen työskentelyn eri muodot	5
Koira-avusteisen työskentelyn hyvinvointihyödyt.....	6
Koira-avusteisen työskentelyn periaatteet [REDACTED]	7
Työskentelyn aloittaminen	8
Työskentelyn toteuttaminen.....	9
Työskentelyssä huomioitavaa	10
Ohjaajan osaaminen, vastuut ja velvollisuudet	12
Työskentelyssä käytettävä koira	13
Lähteet ja työskentelyyn liittyvää materiaalia	15